

Kansainvälisesti adoptoidun lapsen kielenkehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Ruska Kumpulainen

2022 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Kansainvälisesti adoptoidun lapsen kielenkehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Ruska Kumpulainen
Sosionomi amk
Opinnäytetyö
Toukokuu 2022

Sosionomi
(AMK)

Ruska Kumpulainen

Kansainvälisesti adoptoidun lapsen kielenkehitys varhaiskasvatuksessa

Vuosi 2022 Sivumäärä 45

Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa, miten kansainvälisesti adoptoidun lapsen kielen kehitystä voidaan tukea varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyökumppanina Yhteiset Lapsemme- järjestö, joka on Helsingissä perustettu valtakunnallinen lastensuojelujärjestö, joka toimii maahanmuuttajalasten, kansainvälisesti adoptoitujen lasten, etnisiin vähemmistöihin kuuluvien lasten sekä monikulttuuristen lasten hyvinvoinnin ja oikeuksien puolesta.

Tätä opinnäytetyötä voivat hyödyntää varhaiskasvatuksen henkilöstö, joka kohtaa työssään kansainvälisesti adoptoituja lapsia, kuten myös adoptiovanhemmat, jotka haluavat tukea kansainvälisesti adoptoidun lapsen kielenkehitystä parhaalla mahdollisella tavalla. Lisäksi opinnäytetyö soveltuu myös muille adoptiosta ja varhaiskasvatuksesta kiinnostuneille henkilöille luettavaksi. Tietoperustana käytettiin adoptioon ja varhaiskasvatukseen liittyvää lähdekirjallisuutta sekä Edukettu- koulutusta aiheena adoptiolapsen kielenkehitys. Opinnäytetyö tehtiin laadullisena tutkimuksena, jotta saatiin syvällistä tietoa aiheesta. Tässä opinnäytetyössä käytettiin teemahaastattelua. Haastateltavat olivat kansainväliseen adoptioon perehtyneitä henkilöitä ja haastattelut toteutettiin pääsääntöisesti videopuheluiden välityksellä, jotta ne voitiin nauhoittaa myöhempää tarkastelua varten.

Kirjallisten lähteiden ja haastattelujen avulla saatiin tietoa kansainvälisesti adoptoitujen lasten kielenkehityksen erityispiirteistä ja erilaisista menetelmistä, joilla heidän kielenkehitystään voidaan tukea. Suositusten mukaan kansainvälisen adoption kautta tullut lapsi olisi hyvä pitää kotihoidossa vähintään vuosi, ennen kuin hän siirtyy varhaiskasvatukseen. Tämän vuoksi opinnäytetyössä tarkasteltiin varhaiskasvatuksessa tarjottavan kielenkehityksen tukemisen lisäksi myös sitä, kuinka lasten kielenkehitystä tulisi tukea myös kotona. Kansainvälistä adoptiota on tutkittu melko vähän Suomessa, joten aiheesta voisi tehdä jatkotutkimusta esimerkiksi laajempien haastattelujen avulla.

Asiasanat: kansainvälinen adoptio, kielenkehitys, varhaiskasvatus, varhaiskasvatuksen menetelmät

Ruska Kumpulainen

Language development of an internationally adopted child in early childhood education

Year 2022

Pages

45

The purpose of this thesis was to explore how to support the language development of an internationally adopted child in early childhood education. This thesis was commissioned by the organization All Our Children, which is a national organization founded in Helsinki. Its function is to promote and protect the welfare and rights of immigrant children, internationally adopted children, and children of ethnic minorities.

This thesis would be beneficial for early childhood education staff, who encounter internationally adopted children and for adoptive parents who would like to support their adoptive child's language development in the best possible way. It is also suitable for people interested in adoption and early childhood education. The theoretical background of the thesis consists of literature on adoption, early childhood education and Edukettu- education about language development of adopted children. The thesis was made as qualitative research to get some in-depth information on the topic. A thematic interview was used in this thesis. The interviewees were people familiar with international adoption and the interviews were conducted mainly via video calls so that they could be recorded for later review.

Written sources and interviews provided information on the specifics of the language development of internationally adopted children and different methods to support their language development. According to the recommendations, an internationally adopted child should be kept in home care for at least a year before they enter early childhood education. Therefore, this thesis examined how children's language development should be supported in early childhood education and, additionally, at home. There has been relatively little research on international adoption in Finland, so further research could be done on the topic, for example through more extensive interviews.

Keywords: international adoption, language development, early childhood education, early childhood educational methods

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Yhteiset Lapsemme ry	2
3	Tutkimuskysymykset	4
4	Laadullinen tutkimus	4
5	Adoptio	6
5.1	Kansainvälinen adoptio	6
5.2	Kansainvälisesti adoptoitujen lasten kiintyminen uuteen perheeseen	8
6	Lapsen kielellinen kehitys	9
7	Kieli ja varhaiskasvatus	11
8	Kansainvälisesti adoptoitujen lasten kielenkehityksen erityispiirteitä	18
8.1	Kielen vaihtuminen	18
8.2	Ympäristön ja perimän vaikutus kielen oppimiseen	18
8.3	Sosiaalinen ja akateeminen kielitaito	19
8.4	Adoptiolapsi ja suomi toisena kielenä opetus	20
9	Kansainvälisesti adoptoitujen lasten kielen kehitystä tukevat menetelmät kirjallisuudessa 21	
9.1	Esteetön viestintä ja ohjeiden antaminen	21
9.2	Lukeminen ja kielenkehitys	23
9.3	Leikit ja kielen kehitys	23
9.4	Sanasto	24
9.5	Luovat menetelmät ja liikunta	25
9.6	Digikasvatus	26
10	Haastattelujen tulokset	27
10.1	Kansainvälisesti adoptoitujen lasten kielen kehityksen erityispiirteitä	27
10.1.1	Kielen vaihto	27
10.1.2	Ympäristö ja geenit	29
10.1.3	Sosiaalinen- ja akateeminen kielitaito	29
10.2	Kansainvälisesti adoptoitujen lasten kielen kehitystä tukevat menetelmät	30
10.2.1	Puhuminen	30
10.2.2	Lukeminen	31
10.2.3	Sanaston kartuttaminen	32
10.3	Lisäkysymykset: adoptiolapset varhaiskasvatuksessa ja kaksikielisyys	32
10.3.1	Onko sinun omien kokemustesi perusteella varhaiskasvatuksen henkilöstöllä tarpeeksi tietotaitoa adoptiolapsiin liittyen? Miksi?	32
10.3.2	Kaksikielisyys ja kielen kehityksen viive	34
11	Analyysi ja johtopäätökset	35

11.1	Kielenkehityksen erityispiirteet	35
11.2	Kielenkehityksen tukeminen kotona ja varhaiskasvatuksessa.....	36
12	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	39
13	Pohdinta.....	39
	Lähteet	41
	Kuviot	44

1 Johdanto

Valitsin opinnäytetyöni aiheeksi kansainvälisesti adoptoidun lapsen kielenkehityksen tukemisen varhaiskasvatuksessa, sillä tein kehittämistyön harjoittelun Yhteiset Lapsemme- järjestössä, joka on monikulttuurinen lastensuojelujärjestö. Tutustuin muun järjestön toiminnan ohella kansainväliseen adoptiotoimintaan, ja minulla heräsi kiinnostus adoptiolapsia ja heidän kielenkehitystään kohtaan. Olin myös mukana kansainvälisesti adoptoitujen lasten kerhossa ja seurasin adoptiovalmennuskurssia, joka oli tarkoitettu tuleville adoptiovanhemmille ja adoptiota harkitseville. Lisäksi sain osallistua adoptioverkoston kokouksiin, joista sain monipuolista näkökulmaa alan eri toimijoihin, mikä omalta osaltaan auttoi minua syventymään adoptio- aiheeseen.

Opinnäytetyössä selvitetään miten varhaiskasvatuksessa olisi hyvä ottaa huomioon ulkomailta adoptoidut lapset ja heidän kielenkehityksensä, jotta he saisivat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tukea ja valmiuksia ennen esiopetukseen ja kouluun siirtymistä. Aihe on tärkeä, sillä varhaiskasvatuksessa ei välttämättä ole aina ajantasaista tietoa adoptiolapsista ja heidät saatetaan niputtaa samaan muottiin muiden maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa, vaikka he tulevat täysin eri kontekstista uuteen kotimaahansa ilman biologista perhettä tai sukulaisia ja joutuvat sopeutumaan uusiin adoptiovanhempiin ja täysin uuteen kieleen ja kulttuuriin. Kansainvälisen adoption kautta tulevilla lapsilla saattaa olla eri asteisia erityisen tuen tarpeita, sillä monessa maassa pienet ja terveet lapset saavat ensisijaisesti vanhemmat ja kodin kotimaan adoption kautta. Erityistarpeet voivat olla moninaisia, ja osalla lapsista ne voivat vaikuttaa heidän kielenkehitykseensä.

Tutustuin Adoptioperheet- järjestön oppaaseen *Adoptiolapsi varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa* (Adoptioperheet ry 2018), jossa käsiteltiin jonkin verran adoptiolasten kielenkehitystä. Innostuin valitsemaan tämän aiheen opinnäytetyöhöni, sillä olen taustaltani kieltenopettaja ja halusin opinnäytetyössäni yhdistää aiemman ammattini tulevaan sosionomin ammattiin. Huomasin, että adoptiotutkimukseen liittyviä opinnäytetöitä ei ole paljoakaan tehty Suomessa viime vuosina, vaikka jonkin verran tutkimustietoa näyttäisi olevan. Aiheesta on jonkin verran suomenkielistä kirjallisuutta, joiden avulla pääsin hyvään alkuun opinnäytetyössäni.

Varhaiskasvatuksen kielenkehitystä tukeviin menetelmiin olen tutustunut jo jonkin verran sosionomin varhaiskasvatuksen opintojen kautta, joten lähdin syventämään tietoa aiheesta ja tutustuin erilaisiin varhaiskasvatuksen menetelmäoppaisiin ja kielenkehityksen tukemiseen.

Opinnäytetyö tehdään laadullisena tutkimuksena, sillä se palvelee parhaiten tätä tutkimusta, jossa halutaan kartoittaa, kuinka kansainvälisesti adoptoitujen lasten kielen kehitystä voidaan tukea parhaalla mahdollisella tavalla varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyötä varten haastatellaan kahta kansainvälisen adoption- ja kielenkehityksen asiantuntijaa sekä adoptiovanhempaa ja perehdytään monipuolisesti kansainväliseen adoptioon ja varhaiskasvatuksen kielen oppimista tukeviin menetelmiin erilaisten kirjallisten lähteiden kautta. Ensimmäinen haastateltava asiantuntija on Noora Friman, joka on kouluttaja, opettaja ja adoptioäiti ja toinen asiantuntija on Leena Kaivosoja-Jukkola, joka on filosofian maisteri, erityisopettaja, puheterapeutti (Koskinen, ym. 2014, 4.) sekä adoptioäiti. Kolmas haastateltava on adoptiovanhempi, joka halusi pysyä täysin nimettömänä. Asiantuntijoiden löytäminen opinnäytetyötä varten on ollut erittäin haastavaa, sillä halukkaita osallistujia on ollut vaikea löytää. Tämän vuoksi kirjalliset lähteet ja haastattelut täydentävät toisiaan tässä opinnäytetyössä.

Opinnäytetyössä perehdytään ensin luvussa kaksi yhteistyökumppanini Yhteiset Lapsemme -järjestön toimintaan, jonka jälkeen kerrotaan laadullisen tutkimuksen pääperiaatteita ja aineistonkeruumenetelmiä luvussa kolme. Luku neljä käsittelee adoptiota ja erityisesti kansainvälistä adoptiota ja luvussa viisi perehdytään lapsen kielelliseen kehitykseen. Luku kuusi käsittelee kieltä ja varhaiskasvatusta ja luvussa seitsemän kerrotaan kansainvälisesti adoptoitujen lasten kielen kehityksen erityispiirteistä verrattuna syntyperäiseen kielenpuhujaan. Luvussa kahdeksan perehdytään kirjallisten lähteiden avulla menetelmiin, jotka tukevat kansainvälisten lasten kielen kehitystä varhaiskasvatuksessa. Luvussa yhdeksän kootaan haastattelujen tuloksia, luvussa kymmenen on analyysia ja johtopäätöksiä, luku yksitoista on nimeltään tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus ja luku kaksitoista on pohdinta. Lopussa ovat opinnäytetyössä käytetyt lähteet.

Opinnäytetyössä perehdytään myös kielen kehityksen tukemiseen kotona ennen varhaiskasvatukseen siirtymistä, sillä adoptiolapset ovat suositusten mukaan vähintään vuoden verran kotona, jotta he kiintyvät uuteen kotimaahansa, perheeseensä ja adoptiovanhempiinsa ja siksi kielen kehityksen tukeminen kotona on tärkeä aihealue myös tässä opinnäytetyössä.

2 Yhteiset Lapsemme ry

Yhteiset Lapsemme ry on Helsingissä vuonna 1988 perustettu poliittisesti, uskonnollisesti ja ideologisesti sitoutumaton valtakunnallinen lastensuojelujärjestö, joka toimii maahanmuuttajalasten, kansainvälisesti adoptoitujen lasten, etnisiin vähemmistöihin kuuluvien lasten sekä monikulttuuristen lasten hyvinvoinnin ja oikeuksien puolesta. Toiminnan lähtökohtana on YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteet. Perusajatuksena on, että jokapäiväinen kanssakäyminen eri kulttuureista tulleiden ihmisten kanssa lisää molemminpuolista ymmärrystä. Tavoit-

teena on vaikuttaa päättäjiin, viranomaisiin sekä kasvatus- ja sosiaalialan ammattilaisiin monikulttuuristen lasten hyvinvoinnin edistämiseksi suomalaisessa yhteiskunnassa. Järjestön toimintaan sisältyy vaikuttamistyö ja kansalaistoiminta, monikulttuuriset lapsi- ja perhepalvelut, kansainväliseen adoptioon liittyvä koulutus- ja tuki sekä kansainvälinen toiminta. (Yhteiset Lapsemme 2022.)

Järjestössä on Ole rohkea ja reilu -työpajoja, joissa käsitellään moninaisuutta, rasismia ja rasismiin puuttumista, ystävyyttä sekä yhteisöllisyyttä. Teemoja työstetään taidelähtöisten ja toiminnallisten menetelmien sekä ohjatun keskustelun avulla. Menetelmät antavat lapsille ja nuorille mahdollisuuden eläytyä erilaisiin tilanteisiin ja ottaa erilaisia rooleja ja he voivat käsitellä teemoja turvallisessa ympäristössä. Työpajoja tarjotaan päiväkoteihin, kouluihin ja vapaa-ajan ryhmiin ja ne ovat maksuttomia, paitsi pitkistä matkoista peritään harkinnan mukaan matkakustannukset. Yhteiset Lapsemme ry:n kouluttamat vapaaehtoiset ohjaavat pareittain työpajoja ja ohjaajien lisäksi ryhmän oma työntekijä osallistuu ryhmän mukana työpajaan (Yhteiset Lapsemme 2022.)

Järjestöllä on myös kummitoimintaa Kolumbiaan ja Yhteiset Lapsemme ry:n Kolumbia-kummit tukevat *Por Una Sonrisa* -järjestön ylläpitämän Pepe-kerhon toimintaa, joka tarjoaa esiopetusta Bogotan slummialueiden lapsille. Por Una Sonrisa (suomeksi Hymyn tähden) työskentelee kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien kolumbialaisten lapsiperheiden kanssa ja sen tavoitteena on edistää lasten perusoikeuksia sekä toteuttaa erilaisia lapsi- ja perhetyön projekteja. Yhteiset Lapsemme ry:n kummit tukevat järjestön päiväkerhotoimintaa eli ns. Pepe-kerhoa Bogotassa, jossa slummialueiden lapset saavat perusvalmiuksia koulunkäyntiin. Ilman kouluvalmiuksia ei Kolumbiassa ole mahdollista edes päästä kouluun. Pepe-kerhoa käyneet lapset ovat yleensä luku- ja kirjoitustaitoisia aloittaessaan koulunkäynnin. (Yhteiset lapsemme 2022.)

Järjestöllä on tukiperhe- ja tukihenkilötoimintaa, joita tarjotaan ilman huoltajaa maahan tulleille lapsille ja nuorille ja perheensä kanssa maahan muuttaneille lapsille, jotka tarvitsevat pitkäkestoisia ihmissuhteita ja kotoutumisen tukea. Järjestö tarjoaa myös monikulttuurisia kerhoja maahan muuttaneille lapsille, nuorille ja perheille. (Yhteiset Lapsemme 2022.)

Yhteiset Lapsemme järjestöllä on myös Monikulttuurinen Koti Ilola, joka on lastensuojelun sijaishuollon ympärivuorokautinen yksikkö Sipoon Nikkilässä. Koti Ilolassa on seitsemän paikkaa ja se on aloittanut toimintansa vuonna 1999. Ilola tarjoaa turvallisen kasvuympäristön lapsille ja siellä huomioidaan lasten kulttuurinen tausta ja arjessa näkyvät erilaiset monikulttuuriseen perhe-elämään liittyvät kysymykset ja haasteet. Ilola tukee lasten kasvua osaksi suomalaista yhteiskuntaa. (Yhteiset Lapsemme 2022.)

Järjestöllä on myös kansainväliseen adoptioon liittyviä valmennuskursseja adoptionhakijoille, adoptiokuraattori ja podcast, ja he järjestävät adoptiotilaisuuksia ja ovat mukana adoptiolautakunnan kansainvälisessä jaostossa. Adoptiovalmennuskursseilla on mahdollisuus pohtia kansainväliseen adoptioon liittyviä kysymyksiä ja keskustella adoption etiikasta ja rasismista. Adoptiokuraattoriin voi ottaa yhteyttä adoptioon liittyvissä mieltä askarruttavissa asioissa ja kuraattoripalvelu on tarkoitettu adoptiosta kiinnostuneille sekä adoptio-odotuksen eri vaiheissa oleville hakijoille, adoptiovanhemmille, adoptoiduille ja heidän läheisilleen sekä ammattiryhmille, jotka työskentelevät adoptioon liittyvien asioiden parissa. Adoptiokuraattorilta saa keskustelutukea, neuvoja ja tukea. *Adoptoidun ääni* on Yhteiset Lapsemme ry:n tuottama podcast, jossa adoptoidut vapaaehtoiset keskustelevat heille tärkeistä aiheista. Mukana on mielenkiintoisia ja ajankohtaisia vieraita. (Yhteiset Lapsemme 2022.)

3 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää kansainvälisesti adoptoitujen lasten kielen kehityksen erityispiirteitä verrattuna syntyperäiseen kielenpuhujaan sekä löytää erilaisia menetelmiä kielen kehityksen tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyössä perehdytään tutkimuskysymyksiin kirjallisen lähdeaineiston avulla sekä haastatellaan aiheeseen perehtyneitä henkilöitä, jotta saadaan mahdollisimman kattavaa tietoa aiheesta.

4 Laadullinen tutkimus

Laadullisessa, eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa, ajatellaan inhimillisen toiminnan perustuvan merkitysvälitteisiin suhteisiin, jonka vuoksi tutkimus on aina subjektiivista ja tutkija on ikään kuin osa tutkimuskohdettaan. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa lähtökohtana on yleensä merkitysten antaminen aineistosta saaduille ilmiöille ja keskeisenä on teoreettinen yleistäminen sekä tutkijan induktiivinen päättely. Laadullinen tutkimus pyrkii lähestymään todellisuutta sen alkuperäisessä muodossa, esimerkiksi teemahaastattelujen avulla, joissa haastattelija ja haastateltava ovat luonnollisessa vuorovaikutuksessa keskenään ja joissa saattaa kuitenkin esiintyä valtasuhteiden ja viestintäongelmien problematiikkaa. (Räsänen ym. 2005, 87 ja 90.)

Laadulliseen tutkimukseen kuuluu olennaisena osana teoria, joka on lähtökohtana tutkimukselle. Teoreettisessa tutkimuksessa on keskeistä argumentointi, eli kuinka uskottavasti lähdeaineistoa käytetään tutkimuksessa. On tärkeää miettiä, mitä lähteitä tutkimuksen kannalta on olennaista käyttää. Laadullisella tutkimuksella on sekä laaja-, että kapea merkitys. Suomalaisessa tutkimuksessa laadullisesta tutkimuksesta käytetään erilaisia ilmaisuja, kuten kvalitatiivinen-, ihmistieteellinen-, tulkinallinen tutkimus, jne. (Tuomi & Sarajarvi 2018, 25–27 ja 29.)

Laadullisessa tutkimuksessa on hyvä miettiä aineiston analysointitapaa jo ennen aineiston keruuta, jotta aineisto palvelisi mahdollisimman hyvin sitä, mitä lähdetään tutkimaan. Laadullisen tutkimuksen keskeisiä aineistonkeruumenetelmiä ovat havainnointi, kyselyt, haastattelut, ja erilaisiin kirjallisiin dokumentteihin pohjautuva tieto, joita voidaan käyttää rinnakkain tai eri tavoin yhdisteltyinä. Lisäksi kirjallisten dokumenttien käyttö tutkimusaineistona on suositeltavaa, mikäli kirjoittaja kykenee ilmaisemaan itseään parhaiten kirjoittamalla. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 77, 83 ja 96.) Kvalitatiivisessa analyysissä, kuten myös kvantitatiivisessä analyysissä, on keskeistä aineistonkäsittely, sen esittäminen ja tulkinta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tulkinta on koko aineistoanalyysin lähtökohta. (Räsänen ym. 2005, 98–99.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen aineiston hankinta ja sen käsitteleminen kietoutuvat toisiinsa ja jo aineistonkeruuvaiheessa täytyy tutkijan osata analysoida, sillä yleensä hän tekee tulkintaa jo samanaikaisesti kerätessään aineistoa. Aineistonkeruuvaiheessa joudutaan jo usein rajaamaan tehtävänasettelua ja kohdetta. Laadullisessa tutkimuksessa ei merkitse niinkään datan määrä, vaan sen laatu, eli analyysin sisältö. Kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena on muun muassa tutkimuksen kohteen omien tulkintojen esille tuominen ja sitä käytetään monesti, kun halutaan antaa ääni jollekin tietylle rajatulle ihmisryhmälle. (Valli 2018, 20–22.)

Haastattelun etu on se, että se on joustavaa ja haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymyksensä, oikaista mahdollisia väärinkäsityksiä selkeyttämällä sanavalintojaan. Hän voi myös keskustella haastateltavan kanssa. Kysymykset voi myös asettaa haluamaansa järjestykseen ja haastattelun tavoitteena on saada mahdollisimman paljon tietoa. On myös hyvä, että haastateltava tietää etukäteen mitä häneltä aiotaan kysyä, haastattelun teemat tai haastattelun aiheen. Haastatteluun voidaan myös valita sellaisia henkilöitä, joilla on aiheesta omakohtaista kokemusta tai näkemystä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 85–86.)

Syvähaastattelu, lomakehaastattelu ja teemahaastattelu tutkivat erilaisia ilmiöitä ja niillä haetaan vastauksia erilaisiin ongelmiin. Näiden haastattelumuotojen erona on, että yleensä lomakehaastattelua käytetään kvantitatiivisessa tutkimuksessa aineistonkeruumenetelmänä, joiden tuloksia voidaan testata erilaisilla hypoteeseilla ja aineisto on helppo kvantifioida. Teemahaastattelu on puolestaan puolistrukturoitu haastattelu, jossa edetään tiettyjen teemojen ja niihin liittyvien kysymysten mukaisesti. Teemahaastattelussa voidaan kysymyksiä tarkentaa haastateltavan vastausten mukaan. Teemahaastattelussa tulevat esiin ihmisten omat tulkinnat ja heidän asioille antamansa merkitykset. Teemahaastattelut voidaan toteuttaa siten, että ne voivat olla lähes avoimia haastatteluja tai strukturoituja haastatteluja ja niissä on pyrkimyksenä löytää vastauksia tutkimuksen ongelmiin. Etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehykseen, eli tämä tarkoittaa sitä, että ne perustuvat siihen, mitä ilmiöstä tiedetään jo ennalta. Syvähaastattelu voi olla täysin strukturoimaton haastattelu, jossa on avoimia kysymyksiä ja ainoastaan ilmiö on määritelty etukäteen. Haastattelija pyrkii syventämään haastateltavien vastauksia niihin perustuvilla jatkokysymyksillä. Haastateltavia

voi olla vain muutama tai jopa yksi. Tavoitteena on, että tutkija hahmottaa ilmiötä ja avoimessa haastattelussa sallitaan tutkijan kokemukseräiset, intuitiiviset lähestymiset ja väliintulot. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 87–89.)

Tämä opinnäytetyö tehdään laadullisena tutkimuksena, koska se palvelee parhaiten tätä tutkimusta, jossa ei niinkään haluta saada määrällistä tietoa, vaan syvällistä tietoa tutkimusaiheesta. Tutkimuksessa käytetään teemahaastattelua, johon valitaan neljä opinnäytetyön aiheeseen liittyvää kysymystä. Tutkimus toteutetaan videopuhelun välityksellä ja nauhoitetaan, jotta haastattelujen vastaukset voidaan kirjoittaa huolellisesti ylös ja tarkistaa tarvittaessa uudelleen. Videohaastattelussa voi tarkentaa tarvittaessa vastausta, toimia vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa, sekä näyttää haastattelukysymykset myös kirjallisena, jotta haastateltava voi halutessaan myös lukea kysymykset. Haastatteluun valitaan henkilöitä, joilla on tietoa, kokemusta ja näkemystä tutkittavasta ilmiöstä ja heille kerrotaan etukäteen haastattelun aihe, jotta se on kaikilla haastateltavilla tiedossa etukäteen. Haastattelussa pyritään löytämään merkityksellistä tutkimustehtävän mukaista tietoa ja teemat valitaan sen mukaan, mitä tutkittavasta ilmiöstä tiedetään jo ennalta.

5 Adoptio

5.1 Kansainvälinen adoptio

Adoptio on viranomaistoiminnan- ja valvonnan alainen prosessi, joka on äärimmäisen herkkä ja henkilökohtainen asia niin lapselle, syntymävanhemmille kuin adoptiovanhemmillekin. Adoptioiminnan lähtökohtana on aina lapsen etu ja tavoitteena on löytää lapselle perhe, vanhemmat ja koti. Adoptiolapselle prosessi on raskas ja syntymävanhempi omalta osaltaan tekee vaikean ratkaisun luopuessaan omasta vanhemmuudestaan. Suomen adoptiolaki uudistettiin täysin vuonna 2012 ja siinä korostuu erityisesti lapsilähtöisyys: Laki mahdollistaa adoptiolapsen oikeuden osallistua itseään koskeviin ratkaisuihin. Lapsella on lain mukaan oikeus pitää yhteyttä syntymävanhempiansa. Uusi adoptiolaki mahdollistaa myös avoimen adoption, jossa yhteydenpito syntymävanhempiin voidaan virallisesti vahvistaa. Kansainväliseen adoptioon liittyy vahvasti eettisiä kysymyksiä. Adoptiolasta haluavien määrä on suurempi kuin lasten, jotka tarvitsevat maansa rajojen ulkopuolelta kodin. Valvonnan ulkopuolella tehdään itsenäisiä adoptioita eikä lapsikauppakaan ole poissuljettu. Kansainvälisessä adoptiossa on haasteena lapsen taustan tunteminen ja sukulaissuhteiden säilyttäminen, kun lapsi joutuu usein toiselle puolelle maapalloa kauas omasta synnyinmaastaan. (Timonen 2013, 10–11.)

Adoptiovanhemmaksi ei pääse kuka tahansa ja lain mukaan adoptiovanhempien alaikäraja on 25 vuotta, joko avioliitossa oleville tai yksinhakijoille. Adoptiolain mukaan lapsi tulee sijoittaa ensisijaisesti kahden vanhemman perheeseen ja mikäli adoptoitava on alaikäinen, adoptoitavan

ja adoptionhakijan välinen ikäero voi olla enintään 45 vuotta. Adoptionhakijan yläikäraja on 50 vuotta. Vieraan lapsen adoptointiin tarvitaan adoptiolautakunnan lupa, joka haetaan adoptio-neuvonnassa tehdyn kotiselvityksen valmistuttua Adoptiolautakunnalta Valvirassa. (Pelastakaa lapset, 2020a.)

Adoptio-neuvonnassa arvioidaan hakijoiden valmiudet ja edellytykset adoptiovanhemmuuteen yhteistyössä sosiaalityöntekijän kanssa ja siihen kuuluu myös adoptoidun lapsen sijoituksen onnistumisen tukeminen: Adoption vahvistamisen jälkeen sosiaalityöntekijät laativat tuen tarpeen arvioinnin ja ovat tarvittaessa adoptio-perheen tukena uudessa elämäntilanteessa. Hakijoilta edellytetään sopivaa ikää, riittävän hyvää taloudellista tilannetta sekä hyvää terveyttä. Adoptio-neuvonnassa käsitellään hakijoiden valmiuksia adoptiolapsen vanhemmuuteen sekä annetaan asianmukaista tietoa ja valmennusta adoptiosta. Keskustelu käsittelee hakijoiden motiivia, henkilöhistoriaa, parisuhdetta, elämäntilannetta, sosiaalisia verkostoja, kasvatusta, mahdollisia menetyksiä, adoptiolapsen erityisyyttä, avoimuutta lapsen taustasta, ym. Adoptio-neuvonnan aikana työstetään hakijoiden mielikuvia lapsesta ja vanhemmuudesta sekä valmiuksia avoimeen adoptioon eli yhteydenpitoon lapsen syntymäperheeseen. Hakijoiden kanssa käsitellään myös lapsen oikeutta itseään koskeviin tietoihin sekä niiden merkitystä hänen identiteetilleen. (Pelastakaa Lapset 2020a.)

Adoptoitu lapsi tarvitsee ensisijaisesti hyvin valmennetut vanhemmat, jotka voivat tarjota menetyksiä ja huolenpidon puutetta kokeneelle lapselle mahdollisimman hyvän ja turvallisen lapsuuden ja nuoruuden. Adoptoidulla lapsella on oltava perheessä sama oikeudellinen asema kuin perheen biologisilla lapsilla. Adoptiolain mukaan adoption edellytykset ovat samat niin kotimaisessa kuin kansainvälisessäkin adoptiossa. (Pelastakaa Lapset 2020a.)

Adoptioprosessin kesto on yksilöllinen ja se kestää yleensä noin yhdestä kahteen vuotta. Adoptio-neuvonnan päätteeksi sosiaalityöntekijä kirjoittaa kotiselvityksen, joka on hakijoita ja heidän elämäntilannettaan, motiiveja, kasvatusvalmiuksia ja taustaa kuvaava asiakirja. Kotiselvityksen perusteella lautakunta päättää myöntääkö luvan adoptioon vai ei. Kansainvälisessä adoptiossa lapsi tulee kansainvälisen adoptiopalvelun kautta ja adoptioprosessit kestävät yleensä useamman vuoden. (Pelastakaa Lapset 2020a.) Pelastakaa Lapset ry:n yhteistyömaihin kuuluvat Kiina, Thaimaa, Filippiinit ja Bulgaria Pelastakaa Lapset 2020b.)

Tällä hetkellä Suomessa on ainoastaan kaksi adoptiopalvelunantajaa: Interpedia ja Pelastakaa Lapset ry, joiden kautta on mahdollisuus kansainväliseen adoptioon. Interpedian yhteistyömaat ovat Intia, Thaimaa, Bulgaria, Etelä-Afrikka, Kolumbia ja Kiina. (Interpedia 2020.) Helsingin kaupungilla on edelleen toimilupa kansainväliseen adoptioon, mutta he eivät ole enää ottaneet uusia asiakkaita marraskuun 2015 jälkeen, mutta hoitavat keskeneräiset adoptioprosessit loppuun. (Wikstedt, A. 2021.) Adoptiolain mukaan adoptiota ei voida vahvistaa ilman adoptoitavan

suostumusta, mikäli hän on täyttänyt 12 vuotta, paitsi jos hän ei sairauden tai vamman vuoksi pysty ilmaisemaan omaa tahtoaan. Adoptiota ei myöskään voida vahvistaa vastoin 12 vuotta nuoremman lapsen tahtoa, mikäli hän on niin kehittynyt, että hänen tahtonsa voidaan kiinnittää huomiota. (Finlex 2012/22 § 10.)

5.2 Kansainvälisesti adoptoitujen lasten kiintyminen uuteen perheeseen

Adoptiolapsen olisi hyvä olla riittävän pitkään kotona uusien huoltajiensa kanssa, jotta kiintymyssuhde ehtii kehittyä riittävästi adoptiovanhempiin ennen kuin lapsi siirtyy varhaiskasvatukseen. Monelle lapselle vuosi voi olla jopa liian lyhyt aika eikä kiintymyssuhde ehdi rakentua ja lujittua riittävästi uusien vanhempien kanssa. Päiväkodissa on hyvä miettiä, millainen ryhmä palvelee parhaiten adoptoidun lapsen tarpeita huolimatta siitä, onko hänellä erityisen tuen tarvetta vai ei. Riittävä määrä henkilökuntaa, ryhmäkohtainen avustaja, pienryhmä tai integroitu erityisryhmä ovat ehkä paras vaihtoehto adoptoidulle lapselle. Lapsella tulee olla turvalliset ja pitkäaikaiset aikuissuhteet varhaiskasvatuksen ryhmässä ja minimoida ryhmävaihdoksia sekä henkilökuntamuutoksia. Varhaiskasvatuksen aloitus on suuri muutos lapsille ja etenkin adoptiolapsille, jotka ovat joutuneet kokemaan erotilanteita ja hoitajien vaihdoksia ja ovat tästä syystä joutuneet olemaan varuillaan jatkuvasti. Vähäinenkin muutos voi käynnistää lapsessa turvatoimet, jonka vuoksi mahdollisimman turvallinen alku varhaiskasvatuksessa on lapselle erittäin tärkeää. (Adoptioperheet 2018, 14–15.)

Ulkomailta adoptoidut lapset joutuvat eroon biologisista vanhemmistaan ja sopeutumaan täysin uuteen perheeseen, kulttuuriin ja ympäristöön sekä kieleen. Yleensä lapset tulevat köyhistä oloista ja he ovat synnyinmaassaan voineet altistua aliravitsemukselle, puutostiloille, äidin hoitamattomille sairauksille, stressille, ennenaikaiselle syntymälle, heillä saattaa olla alhainen syntymäpaino ja he ovat saattaneet kokea synnytyskomplikaatioita. Nämä asiat voivat aiheuttaa lapsilla niin kehityksellisiä, kuin psyykkisiäkin ongelmia. Osa adoptiolapsista on voinut altistua myös äidin alkoholinkäytölle raskauden aikana, mikä voi osaltaan aiheuttaa neurokognitiivisia erityispiirteitä ja haasteita. Monet kansainvälisen adoption kautta tulleista lapsista joutuvat viettämään ensimmäiset elinvuotensa laitoksissa, jotka tarjoavat heille turvallisen kasvuympäristön, mutta he jäävät yleensä vaille yksilöllistä hoivaa ja joutuvat viettämään paljon aikaa yksin, ilman virikkeitä. Virikkeetön tai vähävirikkeinen ympäristö hidastaa lapsen älyllistä ja kielellistä kehitystä sekä on haitallista tunnesäätelyn normaalille kehitykselle ja sosiaalisten vuorovaikutussuhteiden muodostumiselle. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkill 2015, 102–103.)

Laitosmaisissa olosuhteissa elävien lasten on todettu hakevan rakkauden ja kiintymyksen osoitusta ja he ilmaisevat tunteitaan kenelle tahansa vieraalle aikuiselle ja lähtevät tuntemattomien matkaan epäröimättä. Tätä kutsutaan kiintymyssuhdehäiriöksi. Kiintymyssuhdehäiriö

jaetaan reaktiiviseen kiintymyssuhdehäiriöön ja kiintymyssuhteiden estottomuuteen. Reaktiivisessa kiintymyssuhdehäiriössä lapsi ei hae lohtua ollessaan hädissään eikä hänellä ole ensisijaista kiintymyksen kohdetta, hän voi olla sulkeutunut ja sosiaalinen vastavuoroisuus on puutteellista. Lapsi, jolla on estoton kiintymyssuhde, hakee huomiota ja kiintymystä keneltä tahansa aikuiselta: hän ei tarkista missä omat vanhemmat ovat, vaan on täysin varaukseton ulkopuolisia aikuisia kohtaan. Lapsella voi olla myös molemmat kiintymyssuhdehäiriöt. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkill 2015, 103.)

Suomalaisessa Finado-kyselylomaketutkimuksessa adoption jälkeen 58 %:lla lapsista oli jokin kiintymyssuhdehäiriöön liittyvä ominaisuus. Lapsen stressinsietokyky on yksilöllistä ja se voi joko altistaa tai suojata häntä kiintymyssuhdehäiriöltä. Kiintymyssuhteen estottomuus on yhteydessä kasvojen ilmeiden tunnistamisen vaikeuteen. Reaktiivinen kiintymyssuhdehäiriö on yhteydessä myöhempään sosiaalisten suhteiden pulmiin ja sosiaalisen leikin kehittymiseen sekä erilaisiin käytöshäiriöihin. Yleensä reaktiivinen kiintymyssuhdehäiriö lievenee lapsella ensimmäisen vuoden sisällä siitä, kun hän pääsee uuteen perheeseen. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkill 2015, 104–105.)

Lapsen on oltava riittävän pitkään kotona uusien adoptiovanhempiensa kanssa, jotta lapsen ja vanhempien välille muodostuu riittävän vahva kiintymyssuhde. Suositus on olla vähintään vuosi lapsen kanssa kotona, mielellään pidempään. Tämä vaikuttaa omalta osaltaan siihen, että adoptiovanhemmat ovat suuressa roolissa adoptiolapsen kielen oppimisessa, ja kielen oppimisen tukeminen on syytä aloittaa jo kotona, jotta lapsi saa kielellisiä valmiuksia jo ennen kuin hän mahdollisesti siirtyy varhaiskasvatukseen pariin.

6 Lapsen kielellinen kehitys

Vauvan kuulo on syntymähetkellä jo melko kehittynyt, vaikkei hän vielä osaa tulkita kuulemaansa. Sikiön keskushermosto aktivoituu kuitenkin jo ennen lapsen syntymää ja tietyt osat alueet aivoissa erikoistuvat eri tehtäviin jo sikiökaudella ja varhaislapsuudessa, kuten esimerkiksi puhuminen. Lapsen itku on hänen ensimmäistä puhettaan, jolla hän ilmaisee kipua tai pahaa mieltään. Jokelteluun puolestaan liittyy emotionaalisia piirteitä ja puheen kehittymiselle on tärkeää, että vauvan jokelteluun kiinnitetään huomiota ja häntä kuunnellaan sekä leikitään vauvan kanssa, jolloin lapsi oppii samalla tunteiden hallintaa. (Hakamo 2011, 23.)

Kielellä on sosiaalinen ja psykologinen merkitys: oppiminen ja kulttuuriin kasvaminen perustuvat kieleen ja vuorovaikutukseen. Kieli on käytännön toiminnan väline ja kertoo käyttäjänsä yhteiskunnallisesta asemasta. Kieli on ihmisen identiteetin perusta, joka sitoo kielenpuhujan perheeseensä ja muihin samaa kieltä puhuviin ihmisiin. Kieli muuttuu jatkuvasti ja muovautuu puhujayhteisössään. Kielen oppimisen lähtökohta on yksilön vuorovaikutus muiden ihmisten

kanssa. Lapsen varhaiset kokemukset vuorovaikutuksesta muiden ihmisten kanssa vaikuttavat hänen sosiaalisten taitojensa ja sosiaalis-emotionaalisen toiminnan kehittymiseen myöhemmällä iällä ja ennustavat lapsen kognitiivista kehitystä, johon kuuluvat ajattelu, ymmärtäminen ja puhuminen. Kieli vaikuttaa myös ihmisen temperamentin ja persoonallisuuden kehittymiseen. (Hakamo 2011, 11–12.)

Edellytykset rikkaalle kielenkehitykselle ja hyvälle vuorovaikutustaidoille muovautuvat jo lapsen ensimmäisten elinvuosien aikana ja kielen omaksumisen varhaisvaiheet ovat kiinteästi yhteydessä hänen sosiaaliseen kehitykseensä. Lapsen kommunikaation kehittymiselle on tärkeää, että hänellä on siinä tukevia aikuisia lähellä. Kaikkien lasten kielenkehitys ei silti etene toivotulla tavalla ja sen vuoksi varhaiskasvattajan on tärkeä osata tunnistaa poikkeavan kielenkehityksen merkkejä lapsissa. (Pihlaja & Viitala 2019, 183.)

Ihminen on jo pienestä vauvasta asti valmis sosiaaliseen kanssakäymiseen ja vuorovaikutukseen ja havaitsee ihmisäänet ympäristössään. Vauva on aktiivisempi sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, kuin kontaktissa esineisiin. Vauvoilla on havaittu olevan toiminnallisia kommunikatiivisia valmiuksia, kuten kyky matkia ääniteitä ja kasvojen ilmeitä. Vauvalla on oltava perusturvallisuuden tunne, joka syntyy siitä, vastataanko hänen tarpeisiinsa oikealla tavalla ja saako hän hoivaa ja huolenpitoa läheisiltään. Mikäli vauva kokee olevansa turvassa, hän voi tarkkailla ympäristöään ja harjoitella eri aisteja, ääniteitä ja liikkumista, mutta jos vauvalla on vakavia puutteita ympäristössään, kuten elinolosuhteissa ja perustarpeiden saatavuudessa, tämä voi vaikuttaa merkittävästi myös hänen kielelliseen kehitykseensä. (Siiskonen 2014, 25 ja 27.)

Kielen avulla lapsi tutustuu ja havainnoi ympäristöään sekä oppii uutta. Puhetta lapsi käyttää vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa sekä ilmaisemaan tunteitaan ja ajatuksiaan, ongelmanratkaisuun sekä toiminnan suunnitteluun. Kielen omaksuminen liittyy lapsen aivotoiminnan kehittymiseen sekä vuorovaikutukseen ympäristön ja lapsen välillä. Kieltä oppiessa lapsi havainnoi ympäristönsä puhetta ja tuottaa omaa puhetta sen avulla. Varhainen kielenkehitys liittyy vahvasti myös lapsen omiin tunteisiin sekä haluun olla yhteydessä muihin ihmisiin. Kolmen ensimmäisen elinvuoden aikana kielenkehitys on todella nopeaa ja lapsen sanavarasto kasvaa ja hän oppii sanojen yhdistämisen ja taivutuksen. Varhaisvaiheessa lasten kielelliset taidot voivat vaihdella paljon jo pelkästään sisarusten kesken. (Siiskonen ym. 2014, 51.)

Kielitaito voidaan jakaa eri osa-alueisiin, kuten kuunteleminen, lukeminen, puhuminen, kirjoittaminen, kielen rakenteet ja sanasto ja se voidaan jakaa myös sosiaaliseen ja akateemiseen kielitaitoon. Adoptiolapsilla sosiaalinen kielitaito kehittyy yleensä nopeasti, mutta sosiaalinen kielitaito on lähinnä arjen asioista puhumista. Akateemisen kielitaidon kehittyminen on hitaampaa ja se käsittää esimerkiksi sanavaraston laajuuden, ongelmanratkaisun kielen

avulla ym. Kielitaito pitää sisällään myös kulttuurin, kuten fraasit ja sanonnat, kansanperinteen jne. Kielitaito on tärkeä avain koko yhteisöön, jonka avulla pääsee osallistumaan keskusteluihin, tutustumaan muihin ihmisiin, vitsailemaan ja väittelemään. Kielitaito on tärkeä taito, jotta tulee kuulluksi ja osalliseksi. Hyvä kielitaito on jokaisen lapsen oikeus. (Friman2, 2021.)

Kielen kuvaamisessa kieli jaetaan rakennetasoihin, joita ovat puheäänteet (foneemit), sanat ja niiden taivutus (morfeemit), sekä lauseet. Suomen kielen fonologia on melko selkeää, mutta morfologia puolestaan monimutkainen, sillä se sisältää paljon erilaisia taivutusmuotoja (sijapäätteet, monikon tunnukset jne.). Kielen ymmärrettävyyden kannalta näiden kielen eri rakennetasojen hallinta lapselle on tärkeää, jotta hänen viestinsä menee perille toivotulla tavalla. Äänteiden oppiminen ja artikulaation kehittyminen perustuvat kuulon ja puheen havainnointiin. Pieni lapsi seuraa muiden ihmisten ilmeitä ja eleitä ja kuuntelee puhetta. Lapsen ääntelyaktiivisuuteen vaikuttavat vuorovaikutuksen määrä ja laatu hänen vanhempiansa kanssa, sekä puheen äänensävy, jolla vanhemmat ilmaisevat heille omia tunteitaan ja suuntaavat lapsen tarkkaavaisuutta. Puolivuotiaana lapsen ääntely alkaa muistuttaa yhä enemmän ympärillä puhutun kielen äänteitä. (Siiskonen ym. 2014, 52–53.)

Lyytisen teoksen *Kielenkehityksen varhaisvaiheet* (2003) mukaan lapsen puheen kehitys ensimmäisten seitsemän vuoden aikana on pääpiirteissään seuravanlainen: 0-1-vuotiaana: kahden kuukauden iässä lapsi ääntelee ja vastaa hymyyn, nelikuisena hän oppii jokeltelemaan, puolivuotiaana matkii äänteitä ja osaa jo erottaa ilmeitä ja eleitä, kahdeksan kuukauden iässä lapsi osaa jokellellä tavuja ja matkia muita ihmisiä. 1–2-vuotiaana lapsi kiinnostuu puheesta ja kuuntelusta ja oppii ensimmäisiä sanoja ja lauseita, vaikkakin sanat ja lauseet ovat vielä puutteellisia. 3-vuotias puhuu pääpiirteissään selkeästi ja osaa jo käyttää lauseita, joissa on useampia sanoja eri sanaluokista ja 4-vuotias lapsi käyttää jo kieliopillisesti oikeita lauseita ja puhe on selkeää, vaikka lapsi ei osaisikaan vielä kaikkia äänteitä. 5-vuotias lapsi käyttää jo monipuolista ja sujuvaa kieltä, osaa oman äidinkiellensä taivutussäännöt sekä lauseiden muodostamisen perussäännöt. Puheäänteet ovat selkeitä, vaikka r-, s-, ja l-virheet ovat vielä yleisiä monilla 5-vuotiailla. 6–7-vuotiaat lapset osaavat jo noin 14 000 sanaa, nimeävät sujuvasti symboleita ja esineitä, sekä puhuvat kieliopillisesti oikein ja osaavat vuorovaikutuksen perustaidot. (Hakamo 2011, 26–27.)

7 Kieli ja varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on muun muassa edistää jokaisen lapsen kehitystason ja ikätason mukaista kasvua, hyvinvointia, kehitystä ja terveyttä, tukea elinikäistä oppimista, edistää yhdenvertaisuutta, antaa valmiuksia ymmärtää jokaisen kielellistä, kulttuurista ja katso- muksellista taustaa sekä työskennellä lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa lapsen hyvinvoinnin

ja kehityksen parhaaksi ja lisäksi tukea huoltajia lapsen kasvatuksessa. (Finlex 2018/0540 § 3.) Varhaiskasvatustilain mukaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana on lapsen etu. (Finlex 2018/0540 § 4).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa on ensiarvoisen tärkeää tuntee hänen vahvuutensa, yksilölliset tarpeensa sekä mielenkiinnon kohteet ja sen laatimisessa huomioidaan lapsen katsomuksellinen, kielellinen ja kulttuurinen tausta. Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteisiin kirjataan lapsen kehitystä, hyvinvointia ja oppimista tukeva pedagoginen toiminta. Lisäksi vasuun kirjataan hänen mahdollista kehitystä ja oppimista tukevia menetelmiä sekä niiden toteutus. Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan myös, mikäli lapsella on kehityksessä ja oppimisessa tuen tarvetta ja kuinka tuki toteutetaan käytännössä. Varhaiskasvatussuunnitelmia arvioidaan ja tarkistetaan vuosittain, sekä mikäli lapsen tarpeet niin vaativat. Vasu sisältää oppimiseen ja kehitykseen liittyvät lapsen vahvuudet, kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet, toimenpiteet niiden toteuttamiseksi ja arvioinnin, mahdollisen tuen tarpeen ja lääkehoidollisen suunnitelman, henkilöstön, huoltajien ja lapsen yhdessä laatimat asiat sekä muut laatimiseen osallistuneet asiantuntijat ja tiedon suunnitelman laatimisen ajankohdasta, tarkistuksesta sekä seuraavasta tarkistusajankohdasta. (Opetushallitus 2018, 10–11.)

Varhaiskasvatus kuuluu osaksi kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa, jossa kulttuurinen moninaisuus on voimavara. Kaikilla yhteisön jäsenillä on oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä, sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista ja kielellistä monimuotoisuutta. Henkilöstön on pehdyttävä erilaisiin kulttuureihin ja katsomuksiin monipuolisesti ja heillä on oltava kyky asettua toisen asemaan ja osattava käydä rakentavaa dialogia sekä luoda uusia yhteistoiminnallisia tapoja edistäen kulttuurisesti kestävästä kehitystä. Kielitietoinen varhaiskasvatus tarkoittaa sitä, että kielet ovat läsnä kaikkialla ja henkilöstö käsittää kielen merkityksen lasten oppimisessa, vuorovaikutuksessa, kehityksessä sekä yhteistyössä ja identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyys on otettava huomioon varhaiskasvatuksessa konkreettisesti, jotta se tukisi mahdollisimman hyvin lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstö on lapsille kielellinen malliesimerkki ja siksi työntekijöiden on kiinnitettävä huomioita siihen, kuinka he itse käyttävät kieltä ja kannustettava lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. (Opetushallitus 2018, 27.)

Kieli- ja kulttuuritietoinen toiminta tarkoittaa sitä, että osataan nähdä jokaisen lapsen ja perheen yksilöllinen kielellinen identiteetti ja kulttuuri yleistämättä tietyn maan kansalaisia edustamaan tämän maan kulttuuria. Myös suomalaisilla perheillä on jokaisella omat arvot ja käsityksensä esimerkiksi katsomukseen liittyen. (Malinen 2019, 21–22.)

Varhaiskasvatuksen henkilöstön on osattava sopeuttaa toimintaa siten, että jokaisella lapsella on kielelliset edellytykset osallistua siihen. Sopeuttamisessa voidaan käyttää esimerkiksi kuvia, havainnollistamista tai selittämistä, jotta jokainen lapsi pääsee osalliseksi toimintaan. Ammattitaitoinen kasvattaja kykenee näkemään jokaisessa lapsessa mahdollisuudet ja voimavarat ja osaa tukea heidän kehitystään yksilöllisellä tavalla. Kielitietoisen opetuksen lähtökohdiana on, että jokainen opettaja on kielen opettaja. (Malinen 2019, 26–27 ja 105.)

Aikuiset ovat aktiivisessa kielenkehityksessä oleville lapsille tärkeitä kielenkäytön malliesimerkkejä, keskustelukumppaneita sekä kuuntelijoita. On tärkeää, että puhumaan opettelevan lapsen kanssa käytetään puheessa erilaisia keinoja mielenkiinnon herättämiseksi, kuten äänenvoimakkuuden säätelyä ja puheen intonaatiota, selkeitä ilmaisuja, hoivasanoja, lähiympäristöön liittyvää sanastoa sekä puheenaiheita. Kielellistä ilmaisua vahvistetaan tauoilla ja toistolla. Aikuinen voi myös itse vastata omiin kysymyksiinsä ja näin opettaa lapselle erilaisia käsitteitä. On tärkeää, että aikuinen vastaa lapsen aloitteisiin, joita tulee päiväkodissa perushoidollisissa tilanteissa, vapaassa leikissä tms. Kasvattajan on hyvä tiedostaa, miten hän reagoi lapsen aloitteisiin, jotta vastavuoroinen kommunikaatio kehittyy lapsiryhmässä. (Helenius ym. 2002, 172–173.)

Kielen kehityksen tukeminen liittyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen, joka puolestaan kuuluu lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kielelliset taidot antavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja sekä osallisuuden kokemuksia aktiivisena toimijana. Kieli on lapsille oppimisen kohde ja väline, jolla lapsi toimii vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa, hankkii tietoa ja ilmaisee itseään. Lasten kielellistä kehitystä tuetaan varhaiskasvatuksessa mahdollisimman monipuolisella kieliympäristöllä ja huoltajien kanssa käytävän yhteistyön avulla. Varhaiskasvatuksessa on ensiarvoisen tärkeää antaa lapsille kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistansa. Lapset voivat omaksua useita eri kieliä samaan aikaan ja niiden käyttäminen saattaa olla eriytynyttä. Lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä ja kielenkäyttö ja vuorovaikutus vaihtelevat eri kodeissa. Kielen oppimisessa on olennaista tietää, että samanikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksessä. Lapsen kielellinen identiteetti muodostuu, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen keskeisillä osa-alueilla, joita ovat: vuorovaikutustaidot, kielen ymmärtäminen, puheen tuottaminen, kielenkäyttö, kielellinen muisti ja sanavarasto sekä kielellinen tietoisuus. (Opetushallitus 2018, 36–37.)

Varhaiskasvattajan pedagoginen herkkyys ja sensitiivinen vuorovaikutus lasten kanssa luovat lapselle turvallisuudentunteen sekä tunteen ymmärretyksi ja arvostetuksi tulemisesta ja yhteyden muihin ihmisiin. Pedagoginen herkkyys tarkoittaa kasvattajan eettisestä asennoitumisesta lapseen, välittämistä sekä kasvattajan ja lapsen välistä vastavuoroista suhdetta, johon liittyy kiintymys ja hellyys. Varhaiskasvatuksessa pedagoginen herkkyys merkitsee sitä, että kasvattaja on kiinnostunut lapsesta ja läsnä vuorovaikutuksessa sekä huomaa lapsen tarpeet

ja kiinnostuksen kohteet. Lisäksi kasvattaja on empaattinen, eli ymmärtää lapsen tunteita. Hän on aito, ystävällinen, rauhallinen ja kärsivällinen. Herkkyys vuorovaikutuksessa tarkoittaa, että kasvattaja käyttää ystävällistä äänensävyä ja eleitä, pitää katsekontaktin lapsen, kannustaa, kehuu ja rohkaisee lasta. Kasvattaja osaa vastata lapsen tarpeisiin sopivalla tavalla, kuten esimerkiksi lohduttamalla, auttamalla jne. ja pitää lasta lähellä ja sylissä. (Hännikäinen, 2017, 60–61.)

Henkilöstön sensitiivisyys myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on tärkeää ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten ihmisten kanssa. Lasten kielen ymmärtämistä tuetaan kielellisen mallintamisen avulla, sanallistamalla toimintaa ja keskustelemalla yhdessä, mikä vahvistaa lasten sanavaraston kehittymistä. Tarpeen vaatiessa voidaan käyttää myös kuvia, esineitä ja tukiviittomia kielen kehityksen tukemiseen. Lapsia rohkaistaan puhumaan muiden ihmisten kanssa, mikä edesauttaa lasten kielenkäyttötaitoja ja kielen ymmärtämistä. Lasten kanssa toimiessa on tärkeää kiinnittää huomiota myös äänensävyyn ja äänenpainoon. (Opetushallitus 2018, 37–38.)

Lasten tilannetietoista kielenkäyttöä vahvistetaan eri tavoin, kuten esimerkiksi eläytymisellä, huumorin käytöllä ja hyvien tapojen opettelulla. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin teksteihin, jotka tukevat kielen käytön kehittymistä ja edesauttavat lapsia havaitsemaan kirjoitetun ja puhutun kielen eroja. Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän kielellinen muistinsa ja sanavarastonsa laajenee. Henkilöstö tukee lasten sanavaraston ja sanallisen muistin kehitystä esimerkiksi lorujen ja laululeikkien avulla, kielellä leikittelyllä sekä nimeämisellä. Keskustelu, lukeminen ja tarinankerronta edesauttavat sanojen ja tekstien ymmärtämistä ja uusien käsitteiden harjoittelua. Kielten havainnointi lasten lähiympäristössä vahvistaa heidän kielitietoisuuttaan. Henkilökunta tarjoaa lapsille monipuolisesti erilaisia suullista ja kirjoitettua kieltä sisältäviä virikkeitä, joiden avulla innostetaan lapsia lukemisen ja kirjoittamisen pariin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikillisesti ja varhaiskasvatuksessa perehdytään monipuolisesti eri teksteihin ja lastenkirjallisuuteen. Lapsia kannustetaan tarinoiden tuottamiseen ja heille myös kerrotaan tarinoita ja niitä dokumentoidaan. Puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, audiovisuaalisia ja auditiivisia tekstejä. (Opetushallitus 2018, 37–38.)

Aktiivisen puheen oppimisen kannalta toiminnalliset vuorovaikutustilanteet ovat merkityksellisiä. Perushoitotilanteista voi helposti tulla rutiinia, mutta ne tarjoavat myös hyvän tilaisuuden vuorovaikutukselle ja kielen kehittämiseksi. Niissä yhdistyvät samalla tekeminen ja puhuminen. Näiden toistuvien toimintojen kautta lapsen kielellinen ymmärtäminen paranee, kun vaatekappaleet ja käyttötavarat saavat nimet ja lapsen sanavarasto kehittyy. (Helenius 2002, 173–174.)

Varhaiskasvatuksessa on myös tärkeä kiinnittää erityistä huomiota fyysiseen oppimisympäristöön, jotta se palvelee ja tukee mahdollisimman hyvin sekä vuorovaikutusta, että lasten itsestä toimintaa. Ympäristön tulisi olla turvallinen, ennustettava ja ennen kaikkea selkeä, jossa lasten osallisuus ja onnistumisen kokemukset ovat mahdollisia. On myös tärkeä kiinnittää huomiota lasten istumajärjestykseen, jotta vuorovaikutus ryhmän kesken olisi mahdollisimman sujuvaa. (Pihlaja & Viitala 2019, 202.)

Pienen lapsen puheen- ja kielenkehitystä seurataan varhaiskasvatuksessa ja neuvolassa ja mikäli siinä huomataan viivettä, hänet voidaan ohjata puheterapeutin ja erikoislääkärin tutkimuksiin. Yleensä kuitenkin luotetaan siihen, että lapsen puhe selkiytyy ja lisääntyy pikkuhiljaa. Ajoissa annettu tuki kuitenkin ennaltaehkäisee ja lieventää mahdollisia kielellisiä haasteita myöhemmällä iällä. Puheen kehityksen viiveet näkyvät 2–4-vuotiailla lapsilla vähäisellä puheen- ja sanojen määrällä. Äänteistöön liittyviä haasteita ovat joko artikulaatio- tai äännejärjestelmän pulmia. Sanojen taivutuksen ja lauserakenteiden ongelmat kertovat haasteista omaksua kielen sääntöjä, jolloin sanojen taivutus on virheellistä ja lauseiden muodostaminen vaikeaa. Kielen merkitykseen liittyvät haasteet tulevat esille sanavaraston niukkuutena, kuulumuistien heikkoutena tai kuullun ymmärtämisen hitautena. (Hakamo 2011, 17–18.)

Lapsen kielelliset erityisvaikeudet ovat kieleen ja sen puhumiseen liittyviä erilaisia haasteita, kuten esimerkiksi kielen oppimisen hitaus, joka puolestaan voi tuoda haasteita lapsen toimintakykyyn. Puheen tuottamisen vaikeus voi olla yhteydessä sosiaaliseen vuorovaikutukseen sekä käyttäytymisen säätelyyn, joka voi hankaloittaa lapsen kaverisuhteita. Kielellä viestitään omista ajatuksista ja tunteista ja havainnoidaan ympärillä olevaa maailmaa. Motoriset vaikeudet, kuullun ymmärtäminen ja muisti voivat myös olla yhteydessä kielen kehityksen pulmiin. Lisäksi lapsen kielelliset kyvyt liittyvät merkittävästi hänen kognitiivisiin kykyihinsä. Puheen ja kielen erityisvaikeudet voivat vaikuttaa myöhemmin lapsen luku- ja kirjoitustaitojen oppimiseen. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 77–78.)

Lyytinen (2014) ja Koppinen ym. (1989) ovat teoksissaan määritelleet varhaiseen kielen kehitykseen liittyviä huolen merkkejä, jotka ovat 7kk–1 vuoden iässä seuraavanlaisia: Lapsi ei seuraa ympäristöään eikä yritä vaikuttaa siihen, häneen on vaikea saada kontaktia, vastavuoroisuus on puutteellista, lapsella on niukasti kommunikatiivisia eleitä, jokeltelu ja tavujen toisto on vähäistä sisältäen vain vähän konsonantteja, sekä ääntely on vähäistä ja yksitoikkoista. 1–2 vuoden iässä huolen aiheita ovat, jos lapsella on vähän kommunikatiivisia eleitä, hän ei osaa yhtään sanaa 1,5 vuoden iässä, mikäli sanasto karttuu hitaasti ja 2-vuotiaana hän osaa alle 10 sanaa, eikä osaa muodostaa kahden sanan lauseita. Lapsi ei noudata lyhyitä ohjeita tai ymmärtää ne väärin, hänen leikkinsä ei sisällä symbolista toimintaa ja puheen ymmärtämisen haasteet liittyvät suvussa esiintyviin kielellisiin haasteisiin. 3-vuotiaiden kielellisiä huolen merkkejä ovat: Puutteellinen sanojen ääntäminen, suppea aktiivinen sanavarasto, hän ei osaa taivuttaa sanoja, vähäinen lausetason kieli, hän ei noudata kaksiosaisia ohjeita tai

ymmärtää ne väärin ja lapsen puhetta on vaikea ymmärtää. 4 vuoden iässä huolen merkkejä ovat suppea sanavarasto, lapsi ei osaa kuvailla esineiden ja asioiden laatua tai se on virheelistä (koko, määrä, värit, muodot), lauserakenteet ovat yksinkertaisia, lapsi ei hallitse taivutusmuotoja, hän ei osaa kertoa kuvasta ja hänen vuorovaikutus- ja keskustelutaitonsa ovat puutteellisia. 5–6 vuoden iässä huolen merkkejä ovat kaikki edellä mainitut 4-vuotiaiden huolen merkit, sekä lisäksi viestin ja kuullun ymmärtämisen vaikeudet, laatu- ja suhdekäsitteiden ymmärtämisen sekä sijainnin hahmottamisen vaikeudet, sanojen nimeämisen haasteet sekä lapsi ei osaa kertoa arjen tapahtumista eikä myöskään kuvista. (Pihlaja & Viitala 2019, 187–189.)

Huoli lapsen puheen kehityksestä tulee useimmiten esille varhaiskasvatuksessa tai lastenneuvolassa. Vanhempien kanssa käytyjen kehityskeskustelujen jälkeen, lapsi voidaan ohjata puheterapeutin tutkimuksiin tai foniatrilääkärille. Puheterapeutin arviointi perustuu testien tuloksiin, lapsen kehitykseen liittyviin taustatietoihin sekä vanhempien kanssa käytäviin keskusteluihin. Ensiarvoisen tärkeää on selvittää lapsen kuulo ja arvioida lapsen muuta kehitystä, kuten poissulkea kehitysvamma tai muu neurologinen vamma tai poikkeavuus, esimerkiksi autismin kirjo. Mikäli lapsella todetaan kielen omaksumiseen liittyvä erityisen tuen tarve, aloitetaan säännöllinen puheterapia terveyskeskuksessa tai yksityisellä puheterapeutilla. Lapsen kielen kehityksen, puhevaikeuksien ja häiriöiden taustalla voi olla hyvin erilaisia taustatekijöitä: Kehitys voi viivästyä biologisista tai neurologisista syistä, esimerkiksi jos lapsi on syntynyt keskosenä tai pienipainoisena tai synnytyksessä on ollut komplikaatioita. Tietyt oireyhtymät ja perintötekijät saattavat ilmetä vasta leikki-ikäisillä kielellisinä haasteina. Myös riittävä ravinnon saanti voi vaikuttaa taustalla ja hidastaa lapsen kokonaiskehitystä. Vanhempien kyky ja halu tukea lapsen kehitystä vaikuttavat merkittävästi myös hänen kielelliseen kehitykseensä. (Pihlaja & Viitala 2019, 190–191.)

Nykyterminologian mukaan kielen kehityksen pulmat jaetaan kehitykselliseen kielihäiriöön ja kielelliseen erityisvaikeuteen: kehityksellinen kielihäiriö ei ole yhteydessä lääketieteelliseen syntymekanismiin, vaan sen taustalla voi olla neurologisia tai kasvuympäristöön liittyviä tekijöitä; kielellinen erityisvaikeus viittaa epätyypilliseen puheen- ja kielen kehityskulkuun, jossa on poissuljettu kognitiiviset ja emotionaaliset häiriöt ja lapsen visuaalinen kehitys on ikätasoista. Lapsen kuullun ymmärtämisen vaikeudet vaikuttavat myös kielelliseen kehitykseen ja lapsen kuulojärjestelmä havaitsee puheen piirteitä jo sikiön viimeisten raskauskuukausien aikana. Äidin ääni välittyy sikiön kuulojärjestelmään ja puheen sävelkulku auttaa sikiötä kuulohavaintojen tarkentuessa. Yleisesti ottaen lapsi ymmärtää kuulemiaan sanoja jo ennen ensimmäistä ikävuotta, ennen kuin oppii itse puhumaan. Kuullun jäsentämisen ongelmia ilmenee ääniin ja puheeseen liittyen yli- tai alireagoivuutena, jolloin yliaktiiviset kuuloaistit vaikeuttavat kuunteluun keskittymistä ja voimakas äänimaailma aiheuttaa lapsessa levottomuutta. Kuulojärjestelmän alireagoivuus vaikeuttaa lapsen puheen havaitsemista. Nämä puolestaan

vaikuttavat kuullun ymmärtämiseen ja muistin kehittymiseen. (Pihlaja & Viitala 2019, 192–194.)

Artikulaatiovaikeudet ovat kaikkein yleisimpiä puhemotoriikan ongelmia ja niistä puhutaan yleensä vasta 4–5 vuoden ikäisillä. Artikulaatiovirheet ilmenevät jonkin tietyn äänteen puuttumisena, poikkeavana tapana ääntää äänne tai äänteen korvaamisella toisella helpommalla äänneellä. Artikulaatioharjoituksia voidaan tehdä yhden lapsen kanssa tai pienessä ryhmässä ja terveyskeskuksissa on tarjolla puheterapeutin ohjausta. Dyspraksia tarkoittaa puhemotorista kömpelyyttä, jossa esimerkiksi konsonanttityhtymien tuottaminen on haastavaa ja puheen ymmärrettävyys laskee. Dyspraktinen puhe sisältää äänneiden puuttumista, korvaamista, vääristymiä sekä poikkeavan puherytmin. Dyspraktisen puhehäiriön kuntoutuminen vaatii säännöllistä ja useiden vuosien kestävästä puheterapiaa. (Pihlaja & Viitala 2019, 194–195.)

Änkytystä esiintyy noin 4 prosentilla leikki-ikäisistä ja häiriö on useimmiten ohimenevä. Änkytyksessä sananalkujen äänneitä ja tavuja toistetaan ja puhe voi juuttua vaikeisiin sanoihin. Änkytyksen kuntoutukseen käytetään tarvittaessa puheterapiaa. Dysartria puolestaan liittyy keskus- tai ääreishermoston vaurioon tai puheessa tarvittavien lihasten hallinnan vaikeuksiin. Häiriö liittyy yleensä CP-vammaan ja puheäänneiden tuottaminen on epätarkkaa. Kuntoutus vaatii säännöllistä puheterapiaa, joka toteutetaan yleensä yhdessä fysioterapian kanssa. Kielen kehityksen vaikeudet voivat olla yhteydessä myös muihin kehityksen pulmiin. Kielen kehityksen vaikeudet voivat ennustaa ongelmakäyttäytymistä ja vaikeuksia sosiaalisissa suhteissa ja vuorovaikutuksessa. (Pihlaja & Viitala 2019, 196–197.)

Mikäli lapsella todetaan kielellisiä haasteita, tuki pyritään järjestämään inklusio-periaatteen mukaisesti hänen omassa varhaiskasvatuksen ryhmässään muiden lasten kanssa. Lapsen varhaisvuodet ovat kielenkehityksen tukemisessa erittäin tärkeitä ja lapsella voidaan ennakoida jo neljänä ensimmäisenä elinvuotena oppimisen haasteita ja jo 2–3-vuotiailla lapsilla voidaan havaita lukihäiriöriskin varhaisia merkkejä. Lapsen kielellisen kehityksen tukemisessa on olennaista haasteiden tunnistaminen varhaiskasvatuksessa, jotta lapsi saa oikeanlaista pedagogista tukea, joka vastaa hänen yksilöllisiä tarpeitaan. Lapsen varhaisten vuosien erityiskasvatus kuuluu yleiseen varhaiskasvatukseen ja kielellistä kehitystä voidaan tukea erilaisin pedagogisin keinoin. Mikäli tuen tarve on suurempi, käytetään erityispedagogiikkaa. Yleisiin kielenkehitystä tukeviin menetelmiin sisältyy esimerkiksi pelit, leikit, sadut, liikunta, musiikki ja laulut sekä lapsen ohjaamisen keinot, kuten lapsen positiivinen kannustus ja vuorovaikutuksen tukeminen. (Nurmi-laakso & Välimäki 2011, 78–79.)

Lapselle, jolla on kielellisiä erityistarpeita, voidaan tarjota myös varhaiskasvatuksessa puheterapiaa tai toimintaterapiaa. Puheterapian tavoitteena on lapsen puheen, kielen ja kommunikaation kehittäminen. (Nurmi-laakso & Välimäki 2011, 85.)

8 Kansainvälisesti adoptoitujen lasten kielenkehityksen erityispiirteitä

8.1 Kielen vaihtuminen

Kansainvälisesti adoptoitu lapsi joutuu vaihtamaan uudessa kotimaassaan niin kielen, kuin kulttuurinkin. Adoptiolapsi tulee maahan joko yksin tai sisaruksensa kanssa ja kielen säilyttäminen yksin on erittäin haastavaa. Tämä kielen ja kulttuurin muutos on pitkä ja vaikeaselkoinen prosessi etenkin niille, jotka eivät sitä itse ole kokeneet. Vanhemmat, opettajat ja muut adoptiolasten kanssa toimivat voivat eri tavoin tukea lasta hänen haasteidensa kanssa. Syntymäkieli on se kieli, jonka lapsi on oppinut ensikielenä kotimaassaan ja adoptiokieli on se, jonka lapsi oppii adoption jälkeen ja josta tulee hänen uusi äidinkiелensä. (Koskinen ym. 2014, 55.)

Lapsen saapuessa Suomeen kansainvälisen adoption kautta, hänen syntymäkielensä kehitys on vielä kesken: Syntymäkielen kehitys katkeaa ja se unohtuu yleensä täysin. Tilalle lapsi oppii yhden tai kaksi uutta kieltä, mikäli hänet adoptoidaan kaksikieliseen perheeseen. Syntymäkieli vaihtuu adoptiokieleen. Yleensä syntymäkielet katoavat melko nopeasti noin 3–6 kuukauden kuluessa. Mikäli adoptiovanhemmat ovat opetelleet lapsen syntymäkieltä, se voi säilyä pidempään lapsella. Kieli muistuttaa syntyperäisen kielenoppijan kielen omaksumista, sillä se tapahtuu luonnollisesti adoptioperheessä ja lähiympäristössä. Tämä uusi kieli, jonka lapsi vähitellen oppii, ei kuitenkaan ole lapsen ensimmäinen, vaan yleensä toinen, kolmas tai jopa neljäs kieli ja tämän takia se muistuttaa maahanmuuttajalasten toisen kielen oppimista, vaikkakin se poikkeaa sekä syntyperäisen kielenpuhujan, että toisen kielen puhujan kielenkehityksestä. (Koskinen ym. 2014, 57–58.)

8.2 Ympäristön ja perimän vaikutus kielen oppimiseen

Kielen kehittyminen edellyttää tiettyjä ympäristöllisiä, biologisia ja psykologisia tekijöitä: mikäli jollakin näistä osa-alueista on puutteita, ne voivat aiheuttaa puutteita ja viivästyksiä kielen kehityksessä. Kun on kyse adoptiolapsesta, kehitys saattaa viivästyä aliravitsemuksen, ravintoaineen puutoksen, virikkeiden vähäisyyden tai huolehtivan ja rakastavan aikuisen puutteen takia. Perintötekijät vaikuttavat myös esimerkiksi siihen, onko lapsella lukivaikeutta. Ympäristö, jossa adoptiolapsi elää ja kasvaa vaikuttaa omalta osaltaan siihen, miten hän on oppinut syntymäkielen ja miten oppii uuden adoptiokielen. (Koskinen ym. 2014, 55–56.)

Kansainvälisesti adoptoidut lapset ovat yleensä kokeneet emotionaalisten, fyysisten, kielellisten ja älyllisten virikkeiden puutetta kotimaassaan ja sen vuoksi heidän voidaan usein ajatella olevan ikäistään nuorempia. Lapsi ei ole välttämättä päässyt tutustumaan kaikkiin meille itsestään selviin leluihin, kuten esimerkiksi rakentelupalikat, kirjat jne. eivätkä he sen vuoksi osaa niitä edes käyttää. Kommunikaatiossa on tärkeää ymmärretyksi tuleminen puolin ja toi-

sin ja siihen kannattaa käyttää mahdollisimman monipuolisia keinoja, kuten kieltä, esittämistä, piirtämistä viittomista, ja kuvia. On yksilöllistä, mikä menetelmä toimii parhaiten kunkin lapsen kohdalla. Alkuvaiheessa riittää yksinkertaisen kielen käyttö, jota voi rikastuttaa pikkuhiljaa enemmän. (Koskinen ym. 2014, 64.)

Adoptiolasten kehitykseen liittyvät perityt ominaisuudet ja raskauden ja varhaislapsuuden tapahtumat eivät ole yleensä tiedossa ja sen vuoksi ei voida myöskään arvioida lapsen kronologisesta iästä hänen kielitaidon tasoaan. Monissa maissa, joista adoptiolapset tulevat, ei ole varsinaista lasten kulttuuria, vaan he ovat mukana aikuisten päivittäisissä askareissa, jolloin sanasto ja toimintatavat on opittu tästä ympäristöstä. Suurin osa adoptiolapsista on ollut laitoshoidossa jo varhaisvaiheistaan, jolloin pysyvän aikuiskontaktin muodostuminen on vaikeampaa ja heillä on vähäisiä kokemuksia laitoksen ulkopuolisesta elämästä. Tutkimusten mukaan laitoshoidossa eläneet lapset ovat riskissä saada terveyteen, kehitykseen ja kasvuun liittyviä vaikeuksia. Adoptioikä on vaihteleva: osa lapsista tulee uuteen kotimaahansa jo muutaman kuukauden iässä ja toiset vasta kouluikäisinä. Kielen kehitys alkaa jo raskausaikana, jolloin lapsi kuulee kieltä, sen äänneitä ja painotusta. Vauvat pystyvät tunnistamaan ensikielensä äänneet. Adoptioiän on tutkittu vaikuttavan lapsen kielen kehitykseen ja oppimiseen. (Koskinen ym. 2014, 56–57.)

8.3 Sosiaalinen ja akateeminen kielitaito

On arvioitu, että noin kolmasosalla kansainvälisen adoption kautta tulleilla lapsilla on kielen kehityksen vaikeuksia. Adoptiolasten kielen kehitystä mittaavia testejä ei ole olemassa eivätkä yksikielisille lapsille laaditut testit ole kovin suuntaa antavia adoptiolasten kohdalla. Tutkimusten mukaan näyttää siltä, että adoptiolapsen kieli kehittyy taapero- ja leikki-iässä samankaltaisesti kuin syntyperäisten kieltenpuhujien kielen kehitys, mutta myöhemmin adoptiolapsilla saattaa ilmetä adoptiolapsen kielen kehitykseen liittyviä piirteitä, jotka vaikuttavat kouluikässä oppimisvaikeuksiin. Kielitaito voidaan jakaa sosiaaliseen ja akateemiseen kielitaitoon, jossa sosiaalinen kielitaito merkitsee kykyä käyttää kieltä sujuvasti ja puhua arkiasioista, jotka eivät ole kovin vaativia ja joissa ilmeet ja eleet tukevat viestintää. Sosiaalinen kielitaito saavutetaan yleensä akateemista kielitaitoa aiemmin: Akateeminen kielitaito tarkoittaa sanavaraston laajuutta, synonyymien ja monimutkaisten lauserakenteiden hallintaa, ongelmanratkaisukykyä jne. (Koskinen ym. 2014, 58–59.)

Sosiaalinen kielitaito kehittyy akateemista kielitaitoa nopeammin ja voi antaa virheellisen kuvan lapsen kielellisistä taidoista, jolloin voidaan luulla, että lapsi osaa kieltä jo täydellisesti. Akateemisen kielitaidon tasoa ei voida päätellä sosiaalisen kielitaidon perusteella, vaan on hyvä muistaa, että ne ovat jokseenkin erillisiä toisistaan. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkill 2015, 121.)

8.4 Adoptiolapsi ja suomi toisena kielenä opetus

S2, eli suomi toisena kielenä opetus, jaetaan ohjattuun ja luonnolliseen oppimiseen, jossa lapsi oppii toista kieltä luonnollisissa vuorovaikutustilanteissa sekä suunnitelmallisissa opetus-tuokioissa. Mitä pienempi lapsi, sitä enemmän korostuu kielen oppinen luonnollisissa tilanteissa. Kasvattajan tulee ottaa huomioon arjen vuorovaikutustilanteet kielen oppimiselle, kuten pukemistilanteet, joissa harjoitellaan vaatteiden nimeämistä ja annetaan lapselle ohjeita pukemiseen. Ohjattu opetus on suunnitelmallista, ja teemat valitaan lapsilähtöisesti hänen mielenkiinnonkohteistaan ja hänelle tärkeistä asioista. Opetuksessa huomioidaan erilaiset oppimistyylit sekä käytetään toistoa ja toiminnallisuutta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattava, kuka vastaa hänen suomi toisena kielenä opetuksesta. S2-opetus voidaan toteuttaa pienryhmätöinnässä, omissa S2-pienryhmissä tai yksilö- ja pariopetuksen kautta. S2-opetus pitää sisällyttää varhaiskasvatuksen oppimisen osa-alueisiin, sekä liikuntaan, leikkimiseen, tutkimiseen ja ilmaisuun. Opetuksessa voidaan käyttää valmista S2-materiaalia, tai tiettyä menetelmää. Vieras- ja monikielisen lapsen kanssa voidaan hyödyntää myös nuoremmille lapsille tarkoitettuja kuvakirjoja ja muokata materiaalia lapsen tarpeiden mukaan. Kaksi- ja monikielisen lapsen kehitystä tulee havainnoida ja arvioida, jotta tiedetään, millaista tukea hän tarvitsee. Kielen kehityksessä arviointi kohdistuu kielen eri osa-alueisiin ja niiden dokumentointiin. Arvioimisessa otetaan huomioon kaikki kielen osa-alueet, kuten luke-mis- ja kirjoittamisvalmiudet, puhuminen, ymmärtäminen sekä kielen rakenne ja sanasto. (Hujala & Turja 2020, 264–266.)

Adoptiolapsi oppii uutta kieltä luonnollisesti uudessa perheessään ja lähiympäristössään, jolloin hänen kielen oppimisensa muistuttaa syntyperäisen kielenoppijan kielen oppimista. Tämä kieli ei ole hänelle ensimmäinen, vaan yleensä toinen, jolloin tässä tapauksessa hänen kielenoppimisensa muistuttaa maahanmuuttajalapsen toisen kielen oppimista. Adoptiolapsen kielen oppiminen poikkeaa kuitenkin syntyperäisen kielenpuhujan ja maahanmuuttajalapsen kielen kehityksestä. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkill 2015, 117–118.)

Adoptiovanhemmille tehdyn kyselyn mukaan moni adoptiovanhempi kokee S2-opetuksen tärkeänä lapsensa kielen kehitykselle. Monet kokevat, että S2-opetuksen saaminen varhaiskasvatuksessa ja koulussa on sujunut helposti, mutta osa vanhemmista on joutunut vaatimaan S2-opetusta lapselleen, koska koulussa on ajateltu, ettei siihen olisi tarvetta. Adoptiolapsia voidaan verrata maahanmuuttajataustaisiin lapsiin, jolloin S2-opetus ei ole välttämättä adoptiolapselle tarpeeksi vaativaa. Adoptiolapsille olisi tärkeää saada heille räätälöityä laadukasta S2-opetusta, jossa otettaisiin huomioon heidän erityistarpeensa. (Vuori 2019, 11.)

9 Kansainvälisesti adoptoitujen lasten kielen kehitystä tukevat menetelmät kirjallisuudessa

9.1 Esteetön viestintä ja ohjeiden antaminen

Vuorovaikutuksessa aikuisen on annettava lapselle mahdollisimman selkeät ohjeet, jotta viesti menisi perille ja lisäksi vuorovaikutuksessa on tärkeää katsekontakti, kosketus ja äänenpaino. Sekä yksittäistä lasta, että koko ryhmää ohjattaessa on ohjeiden oltava lyhyet ja selkeät ja ne kannattaa toistaa tarvittaessa: Ryhmässä tulee myös opettaa uusia käsitteitä ja nimeämistä, ja tukea lapsen itseilmaisua. (Pihlaja & Viitala 2019, 204–205.)

Esteetön viestintä, AAC (augmentative and alternative communication), eli puhetta korvaavat ja tukevat kommunikointikeinot, helpottavat lasten arkea ja elämää ja sopivat hyvin yhteisölliseen toimintaan. Toiminnallinen, esteetön viestintä tukee vuorovaikutustaitojen kehittymistä, kuten esimerkiksi tukiviittomat, kehonkieli, piirtäminen, kuvat ja erilaiset viestintäohjelmat. Esteettömän viestinnän tavoite on luoda tasa-arvoinen ympäristö kaikille ja se auttaa lasta ymmärtämään myös muiden viestintää paremmin. (Pihlaja & Viitala 2019, 201–202.)

Mikäli lapsella on suurempia kielen kehityksen haasteita, hän saattaa ymmärtää ainoastaan yksinkertaista, tilannesidonnaista puhetta ja puheen tuottaminen voi olla haastavaa, mikäli sanavarasto on suppea. Tällöin voidaan käyttää korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten tukiviittomia, jotka tukevat puheilmaisua sekä kuvakortteja, kuten piktogrammeja, jotka ovat mustalla taustalla olevia valkoisia siluetteja tai PCS-kuvia (Picture Communication Symbols), eli mustavalkoisia yksinkertaisia kuvia. Kuvan merkitys lukee kuvan ylä- tai alapuolella ja kuvista voidaan tehdä myös pieniä tulkikirjoja, joita lapsi pitää mukanaan ja voi käyttää apuna kommunikointiin. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 82.)

Arkirutiinien ja kommunikaation tukena on hyvä käyttää kuvia, jotka selkeyttävät päivää ja auttavat ennakoimaan tulevaa sekä luovat samalla turvallisuuden tunnetta lapselle varhaiskasvatuksessa. Puheen ja sanattoman viestinnän rinnalla voidaan käyttää kuvasyboleja, jotka havainnollistavat puheen ymmärtämistä. Kuvakommunikoinnissa voi myös käyttää avainsanoja ja harjoitella vuorovaikutusta ja lapsi voi myös ilmaista ja tarpeitaan kuvien avulla ja tulla paremmin ymmärretyksi. Kuvista voidaan luoda kommunikaatiokansioita tai kommunikaatiotauluja, jotka jaetaan aihepiireittäin tai keskustelusanastoihin, leikkeihin tms. Kuvia voidaan käyttää myös pukemisen ja riisumisen tukemiseen, jotta lapsi tietää, missä järjestyksessä vaatteet kannattaa pukea päälle sekä oppii vaatesanastoa. (Adoptioerheet 2018, 22.)

Kuvien on hyvä liittyä lasten toimintaympäristöihin ja päivän puuhista ja tilanteista voidaan ottaa kuvia, jolloin niitä käytetään toiminnallisesti eikä ainoastaan perushoitoa varten. Kuvia kannattaa käyttää lapsilähtöisesti ja ottaa ne mukaan lauluihin, ulkoiluun ja leikkeihin. lapsi-

ryhmien kanssa keskustellessa voi kuvia ottaa tukemaan tarkkaavuutta ja ymmärtämistä. Kuvat tukevat sanallista ilmaisua ja muistamista, jos halutaan keskustella vaikkapa edellisen päivän tapahtumista. (Pihlaja & Viitala 2019, 206–207.)

Viestin selkiyttämiseksi voi aikuinen piirtää samalla, jolloin viesti avautuu paremmin kuuli-joille, esimerkiksi ryhmän säännöt voidaan koota yhdessä julisteeksi ja kuvittaa ne. Nopeassa piirrosviestintä-menetelmässä tuetaan viestintää keskustelutilanteissa, mikäli tarvittavia viestintäkuvia puuttuu. Kuvat piirretään yleensä paperilappuihin ja viestinnällä voidaan kommunikoida lapsen kanssa, joka on vähäpuheinen tai puhumaton ja selvittää hänen kokemuksiaan. (Pihlaja & Viitala 2019, 210–211.)

Jotkut lapset tarvitsevat käyttöönsä puhelaitteita, jotka mahdollistavat kuulluksi tulemisen, jos puheilmaisu on vähäistä tai epäselvää. Puhelaitteella lapsi pääsee mukaan leikkeihin ja näin lapsen toiminnan ohjaus ja itsetunto kohenevat, kun hän pääsee puhelaitteen avulla mukaan tilanteisiin, joista muuten jäisi paitsi. Puhelaitteita on tarjolla laaja kirjo, mutta toimintaperiaatteena on, että viestiruutua painamalla kuuluu nauhoitettu viesti puhuttuna ja jokainen ruutu on merkitty sisältöä kuvaavalla merkillä, joko graafinen kuva tai itse piirretty. (Pihlaja & Viitala 2019, 211.)

Erityisesti pienillä lapsilla voi olla artikulaatiopulmia, joiden harjoittamista voidaan tukea varhaiskasvatuksessa toiminnallisilla harjoitteilla. Artikulaatioterapiaa saa puheterapeutilta, mutta varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää suujumppa-menetelmää, joka on leikin tai loruilun muoto ja sen tehtävänä on harjoittaa lapsen artikulaatiota. Suujumppa on kokonaisvaltainen menetelmä, joka on motivoiva, toiminnallinen, ja joustava. Suujumppassa voidaan huomioida myös lapsen toiminnallinen asento ja vireystila. Suujumppa jaotellaan kuuteen eri osaluokkaan, joita ovat puhaltaminen, imeminen, kielen liikkeet, huulion liikkeet, D-harjoitukset sekä suujumpan yhdistäminen leikkiin. Suujumppaan voidaan sisällyttää vuorovaikutustaitojen kehittämistä, kielen rikastuttamista jne. Suujumppaan voidaan myös liittää toimintaa, draamaa, jumppaa tms, esimerkiksi samalla kun kiivetään puolapuille, voidaan harjoitella erilaisia äänneitä. (Pihlaja & Viitala 2019, 212–214.)

Tukiviittomat on lainattu viittomakielestä ja niillä ikään kuin alleviivataan sanoja lauseista. Tukiviittomien avulla lapsen ilmaisun paine vähenee ja samalla puhe lisääntyy ja selkiytyy. Tukiviittomien käytössä on tärkeää, että aikuinen on lapselle esimerkinä. Viittomilla rytmitetään puhetta ja tuetaan ymmärtämistä. Lisäksi lasten on helppo oppia tukiviittomia. Siirtymätilanteissa tukiviittomien käyttö tuo visuaalisuutta ymmärtää ohjeita ja ennustettavuus paranee. Ilmeet, eleet ja kehonkieli tukena viestinnässä selkiyttävät myös viestien ymmärrettävyyttä. (Pihlaja & Viitala 2019, 205–206.)

9.2 Lukeminen ja kielenkehitys

Kielen kehitykselle saa luotua hyvän perustan, kun lapselle luetaan paljon, luetusta keskusteluaan, loruillaan ja riimitellään. Lisäksi nämä tukevat muistin kehitystä ja edesauttavat myöhemmin lukemaan oppimista. Aikuisen kanssa lapsi uskaltaa kuunnella jännittäviäkin tarinoita ja niiden herättämistä tuntemuksista voi keskustella turvallisessa ympäristössä. Myös äänikirjat ja satukasetit sekä aikuisten omakeksimät sadut tukevat lasten kielen kehitystä. (Karvonen & Lehtinen, 50.)

Lukeminen on erittäin hyödyllinen tapa edistää lasten kielen kehitystä. Adoptiolapsi ei ole välttämättä päässyt synnyinmaassaan kuulemaan tai lukemaan kirjoja tai tarinoita. Kirjan valinnassa on hyvä aloittaa yksinkertaisesta, joissa kuvitus tukee tarinan kerrontaa. Kirjakieli on vaikeampaa kuin puhekieli, joten alussa tarinaa kannattaa kertoa omin sanoin, jotta lapsen on helpompi ymmärtää sitä. Lapselta voi myös kysyä tarinan jälkeen kirjan tapahtumia, jotta saa selville, onko hän ymmärtänyt kuulemaansa. Kirjoista voidaan myös keskustella, sillä erilaiset kysymykset tukevat lasta kielellisen päättelyn kehittymisessä. Kertomusten lisäksi voi lukea myös erilaisia tieteellisiä tekstejä lapsen kiinnostuksen kohteiden mukaan esimerkiksi eläimistä, avaruudesta jne. On hyvä muistaa, että kaikki lukeminen edistää lapsen kielen kehitystä, kehittää hänen sanavarastoaan, ajatteluaan ja luo edellytyksiä oppimiselle. (Koskinen ym. 2014, 65.)

Kirjojen valinnassa kannattaa valita mahdollisimman monipuolisesti erilaista materiaalia, sillä se rikastuttaa lasten kieltä ja kokemusmaailmaa sekä aktivoi heidän kognitiivista kehitystään. On myös hyvä antaa lapsen välillä valita itse mieleisensä kirja. Aikuisen ja lasten yhteiset lukuhetket luovat positiivisen asenteen lukemista kohtaan ja samalla kielelliset valmiudet kehittyvät. Aikuisen aito läsnäolo äänen luettaessa on tärkeää, sekä lapsen kiinnostuksen kohteiden huomioon ottaminen. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 82–83.)

9.3 Leikit ja kielen kehitys

Kommunikaatiolla ja kielellä on erittäin suuri merkitys leikeissä: on tärkeää, että lapsi oppii jakamaan asioita, pyytämään ja antamaan sekä olemaan vuorovaikutuksessa muiden lasten kanssa. Kielen ja kommunikaation avulla lapsi oppii hahmottamaan maailmaa ja kielellisten taitojen kehittyessä, hän alkaa vähitellen ymmärtää kielen erilaisia käyttötarkoituksia, oppii uusia asioita ja ymmärtää puhutun ja kirjoitetun kielen merkityksiä. Kielellä ilmaistaan omia ajatuksia ja tunteita, muistellaan menneitä tapahtumia ja mietitään tulevaa. Lasten leikeissä he käyttävät kommunikoinnissa paljon kehollista ilmaisua, ilmeitä, eleitä ja katseita. Lapsi ymmärtää kieltä jo ennen kuin oppii itse puhumaan. Leikki kartuttaa lapsen motoriikkaa, aistielämyksiä, sekä kehittää hänen kognitiivisia taitojaan. Leikkiin ei tarvita erikoisia järjestyksiä, vaan se kumpuaa lapsen mielikuvituksesta ja hänen omasta tarpeestaan leikkiin. Aikui-

sen tehtävänä on tukea tarpeen toteutumista, eli annettava lapselle mahdollisuus leikkiä, riittävästi leikkiaikaa, muiden lasten seuraa, mahdollisuus leikkiä niin sisällä kuin ulkonakin ja tarjota leikkiin tarvikkeita. On myös olennaisen tärkeää, että aikuinen arvostaa lapsen leikkiä. Aikuisen ohjaamassa leikissä aikuinen on aktiivisesti mukana ja se vahvistaa lapsen ja aikuisen välistä suhdetta. (Niemitalo-Haapola ym. 2020, 212–214.)

Leikeissä lapset oppivat sosiaalisia taitoja, neuvottelutaitoja, kommunikointia, tunteiden käsittelyä ja luovuutta, joista on hyötyä myös myöhemmin elämässä. Lapsi, joka on elänyt lastenkodissa ei välttämättä ole saanut leikkiä kovin paljon ja siksi hänen leikkitaitonsa saattavat olla puutteelliset. Lapsi voi tarvita aikuisen tukea leikissä, etenkin jos hänellä on kielellisiä haasteita. Lapsi ei välttämättä pysy leikissä mukana puutteellisen kielitaidon vuoksi, eikä ymmärrä mitä leikissä tapahtuu tai mitkä ovat leikin säännöt. Aikuinen voi käyttää kuvasanas-toa ja olla apuna leikin aloituksessa ja kun lapsen leikkitaidot vähitellen kehittyvät, voi aikuinen siirtyä syrjään. (Adoptioperheet 2018, 23.)

9.4 Sanasto

Lapsilla, joilla on kielellisiä haasteita, tulee kiinnittää erityistä huomiota sanavaraston kartuttamiseen, sillä se edesauttaa oppimista ja sanavaraston laajuus vaikuttaa myöhemmin lukemisen oppimiseen. Mikäli lapsella on laaja sanavarasto, hänellä on hyvät äänteiden prosessointitaidot ja hyvä muisti. Sanojen nimeämiseen liittyvät tarkkaavaisuus, havainnointi, käsitteellinen ajattelu, muisti, sekä fonologinen, semanttinen ja motorinen prosessi. Tähän sopivat esimerkiksi erilaiset sana- ja muistipelit, jotka kartuttavat lapsen sanavarastoa. Arjen perushoitotilanteissakin voidaan ikään kuin huomaamatta kartuttaa sanavarastoa, esimerkiksi puke-mistilanteissa, ruokailussa ja metsäretkillä voidaan opettaa sanastoa ja erilaisia käsitteitä. (Nurmi-laakso & Välimäki 2011, 81.)

Sanastoa voi harjoitella juttelemalla ja leikkimällä ja käydä läpi perussanoja, kuten ruumiinosat, huoneet ja huonekalut, leikkivälineet jne., joista voi vähitellen laajentaa sanavarastoa myös muihin aihealueisiin. Keskustelu lapsen kanssa päivän tapahtumista, uutisista ja televisio-ohjelmista hyödyttää myös lapsen kielen kehitystä. Tavallisten arkisten asioiden äärellä voi ikään kuin huomaamatta kehittää sanavarastoa, kuten ruuanlaitto, siivous jne. Aikuinen voi selittää ääneen mitä ollaan tekemässä ja antaa lapselle selkeitä ohjeita, joita voi vähitellen monimutkaistaa yksittäisistä lauseista pidempiin virkkeisiin. Lapsen on hyvä oppia myös nimeämään erilaisia tunteitaan, jotka saattavat adoption alkuvaiheessa olla erittäin voimakkaita. Aikuinen voi opettaa tunteiden nimeämistä nimeämällä omia tunnetilojaan. Kielitaidon kehittyessä tunteiden nimeämiseen voi vähitellen lisätä myös selitykset niille. Kielellistä ajattelua kehittävät leikit esimerkiksi ”laiva on lastattu”, jossa voidaan lastata laivaa erilaisilla käsitteillä, esimerkiksi kulkuneuvot, hedelmät jne. ja kuvailuleikit toimivat hyvin myös adop-

tiolasten kielitaidon kartuttamiseen. Kuvailuleikissä lapsi kuvailee jotakin sanaa, ja muut yrittävät arvata mikä se on. Muistipelien kielellisessä hyödyntämisessä kannattaa pelata siten, että samalla lausutaan ääneen kuvat, kun niitä käännetään. (Koskinen ym. 2014, 65–66.)

Sadutuksessa työntekijä tai vanhempi sanoo lapselle tai lapsiryhmälle, että hän saa kertoa sadun tai tarinan, sellaisen kuin itse haluaa, jonka aikuinen kirjaa sanasta sanaan. Lopuksi aikuinen lukee tarinan ja lapsi/lapset voivat muuttaa tai korjata sitä, jos haluavat. Saduttaja ei siis valitse aihetta, eikä tee välikysymyksiä. Samalla kun kertoja/ kertojat keksivät satua, saduttaja kirjaa sen ylös sanasta sanaan ja keskittyy kuuntelemaan satua. Lopuksi satu luetaan ääneen sen kertojille, jolloin siihen voi halutessaan tehdä vielä muutoksia. Kertomukseen merkitään sadun laatijan nimi ja päivämäärä kirjaaja, sekä muut mahdolliset sadun kuulijat. Sadutusmenetelmä on avoin, kuunteleva, voimavarakeskeinen, uutta luova, yhteisöllisyyttä tukeva ym. ja toimii kulttuurisessa kontekstissa, terapeutisena tuotoksena, sekä muun muassa pedagogisena toimintatapana. (Karlsson 2014, 24–25.)

Sadutuksella kuunnellaan toisen ihmisen näkökulmaa ja tunnelmia, ne kirjataan muistiin ja niitä arvostetaan. Lapsi tulee kuulluksi niistä asioista, joita hänellä on tarve kertoa juuri sillä hetkellä ja kertoja huomaa, että hänen satunsa on mielenkiintoa herättävä ja merkityksellinen myös muille ihmisille. Sadutus on dialogista ja yhteisöllistä toimintaa, jossa kertoja saa vapaasti olla oma itsensä ilman minkäänlaisia ennakko-odotuksia. Kuuntelija keskittyy täysin toisen kertomukseen ja lukee sen ääneen vasta kun satu on kertojan mukaan valmis. (Karlsson 2014, 176–177.)

Sadutuksessa lapset saavat osallisuuden kokemuksia, saavat nauttia niin omasta kuin muidenkin lasten kerronnasta ja samalla itseluottamus ja minäkuva vahvistuvat. Sadutuksella voidaan vahvistaa ryhmähenkeä ilon ja huumorin kautta ja rohkaista lapsia ilmaisemaan itseään vapaasti. Lapsi pääsee kertomaan omia tunteitaan ja ajatuksiaan satujensa kautta ja puhetaito vahvistuu. Sadutus on aikuiselle hyvä tapa kuunnella lasta ja hänen mielenkiinnonkohteitaan ja oppia samalla jotakin uutta lapsesta ja lasten maailmasta. (Karlsson 2014, 190.)

Sadutuksen myötä lapsen kielellinen tietoisuus kasvaa ja hän ottaa käyttöönsä uusia käsitteitä. Sadutus rohkaisee ilmaisemaan itseään monipuolisesti, käyttämään omaa mielikuvi-tusta, sanavarasto rikastuu, se edesauttaa lukemaan ja kirjoittamaan oppimista, toisten ihmisten arvostamista ja muiden näkökulmien huomioimista, aloitteellisuutta, aktiivisuutta ja kulttuurienvälistä kommunikaatioita. (Karlsson 2014, 227.)

9.5 Luovat menetelmät ja liikunta

Musiikkikasvatus tapahtuu jo vauvaiässä äidin kehon kokemuksen välityksellä, esimerkiksi äidin tanssissa vauva sylissään, jolloin musiikin tempo ja rytmi koetaan yhteisesti. Laulu on myös

luonnollinen kommunikointitapa, jolloin oman äidinkielen tavujen ja äänteiden erottelu kehittyy musiikin myötä. Huotilaisen ja Putkisen (2009) mukaan aivotutkimuksissa on ilmennyt, että musiikki ja laulu tarjoavat lapselle hyvää puheen opetusta, jossa toisto sekä pienten lasten laulut sisältävät merkityksellisiä piirteitä puheen hahmottamisen ja kehityksen kannalta. Rytmikaasta lapsi oppii tavuttamaan, puheen struktuuria sekä sävelkorkeuden lauseessa. Varhaisessa vaiheessa tarjottu musiikkikasvatus palvelee aivojen kehitystä. (Hujala & Turja 2020, 125–126.) Musiikillisella kasvuympäristöllä on todettu olevan vahva yhteys lapsen aivojen ja kielen kehitykseen. Musiikilla ja laulamisella voidaan edistää ja rikastaa lapsen kielellistä kehitystä. Musiikilla ja kielellä on myös yhteisiä piirteitä, kuten rytmi, äänen kesto, äänitaajuus, melodia, lauserakenne jne. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 62 ja 67.)

Musiikkikasvatus kehittää sanallista muistia, parantaa lasten lukemisen ja kirjoittamisen oppimista sekä on olennainen osa lapsen tasapainoista kasvua ja kehitystä. Laulu, lorut ja rytmileikit tukevat lapsen puheen ja käsitteiden kehitystä. Estetiikka ja kulttuuri kuuluvat myös olennaisena osana musiikkikasvatukseen. Musiikkikasvatus kehittää lasta kokonaisvaltaisesti tarjoten samalla viestintäkanavan sekä sanallisella, että ei-sanallisella tasolla. Musiikki ja laulaminen tukevat myös lasta puheen ja käsitteiden oppimisessa. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 68–69.)

Käsinukeilla voidaan luoda keskusteluhetkiä varhaiskasvatuksessa lasten kanssa esittämällä pieniä näytelmiä. Näytelmiin voidaan ottaa mukaan erilaisia ristiriitoja ja keksiä niille yhdessä lasten kanssa ratkaisuja. (Helenius ym. 2002, 175.)

Kielellisen kehityksen ja liikunnallisen kehityksen välillä on tutkimusten mukaan yhteyttä toisiinsa ja hidas liikunnallinen kehitys voi liittyä perinnölliseen lukivaikeusrisktiin. Nämä lapset tarvitsevat tukea ja harjoitusta kielen ja liikunnallisen kehityksen edistämiseksi. Useimmat lapset oppivat parhaiten, kun heillä on käytössään useampi aisti, kuten kuulo- ja näköaisti sekä esimerkiksi tunto- ja liikeaisti. Lapsen kanssa voi esimerkiksi opetella taputtamaan hänen nimeään tavujen määrän mukaisesti, hypätä narua, samalla kun tavutetaan nimi jne. (Karvonen & Lehtinen, 50–51.)

9.6 Digikasvatus

Kielen kehitystä voidaan tukea myös digitaalisin keinoin digitaalisten medioiden avulla: pienimmät lapset eivät kuitenkaan tarvitse ruutuaikaa, vaan vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa omaksuakseen kieltä ja kehittääkseen vuorovaikutus- ja tunnetaitojaan. On tärkeää, ettei lasta jätetä pitkäksi aikaa yksin digitaaliseen maailmaan, vaan hänen kanssaan katsotaan yhdessä digitaalista sisältöä, sekä keskustellaan siitä. Vasta leikki-ikässä on hyvä aloittaa digilaitteiden käyttöä kehityksen tukemista varten: 3–5 vuoden ikäisinä lapset oppivat uusia sanoja digilaitteilta ja yhdessä aikuisen kanssa voidaan laajentaa käsitevarastoa ja sisältöä eri aiheisiin liittyen. (Niemitalo-Haapola ym. 2020, 330.)

Alle 1,5 -vuotiaat eivät tarvitse lainkaan digitaalista sisältöä, kun taas 1,5–3-vuotiaat voivat katsoa digitaalista materiaalia yhdessä aikuisen kanssa, kuten pelit, kirjat ja ikäkaudelle sopivat ohjelmat, joista keskustellaan vuorovaikutuksessa muun ryhmän ja aikuisen kanssa. 3–5-vuotiaille löytyy mielenkiintoisia pelejä ja sovelluksia, joiden käyttäminen yhdessä aikuisen tai muiden lasten kanssa kehittää toiminnanohjauksen taitoja, laajentaa sanavarastoa sekä edesauttaa ohjeiden ymmärtämistä. 5–6-vuotiaat harjoittelevat digitaalisten sisältöjen käyttöä ja lukemaan ja kirjoittamaan oppimisen valmiuksia. Lasten kanssa käydään keskustelua pelaamisesta ja ruutuajasta, sekä tutkitaan yhdessä digitaalista materiaalia. (Niemitalo-Haapola ym. 2020, 332–333.)

10 Haastattelujen tulokset

10.1 Kansainvälisesti adoptoitujen lasten kielen kehityksen erityispiirteitä

Haastatteluissa tuli esille monia kansainvälisesti adoptoitujen lasten kielen kehityksen erityispiirteitä, jotka ovat seuraavat:

10.1.1 Kielen vaihto

Mikäli lapsella ei ole ennestään syntymäkieltä, voi Frimanin (2021) mukaan hänen kanssaan aloittaa kommunikoinnin suomen kielellä. Lapset, joiden syntymäkieltä vanhemmat eivät osaa, tulevat ikään kuin ummikkoina uuteen kotimaahansa ja heille voi olla shokki, etteivät he tule ymmärretyksi millään kielellä. Kielen omaksumiseen vaikuttaa myös erilaiset taustatekijät, kuten esimerkiksi traumat, olosuhteet kohdemaassa ja kuinka paljon adoptiolapset ovat lastenkodissa saaneet virikkeitä. Kielen oppimiseen vaikuttaa myös se, vastaavatko syntymäkielen ja adoptiokielen äännejärjestelmät toisiaan, sillä mikäli niissä on suuria eroja, kielen oppiminen on haastavampaa. Pieni lapsi oppii adoptiokielen äänneet, intonaation ja painon. Suomessa on vaikea tehdä tutkimuksia adoptiolasten kielenkehityksestä, sillä heitä tulee maahan melko vähän. (Asiantuntija1, 2021.)

”...aika paljon riippuu lapsesta, siitä lähtökielestä ja kaikista niistä elementeistä, mitä kielessä on niinku takana. Et onks lapsella vaikka ollu joku selkeä ensikieli vai onko sillä seki ollu semmosta niinku vähän hajanaista se kielitausta vai mitä on... mut ehkä nyt yleisesti ottaen sitte kielenkehityksen erityispiirre on se, että kun se vaihtuu tavallaan siihen kotikieleen, siihen adoptiokieleen se kieli, niin sit se vaan tulee jäljessä muista.” (Asiantuntija1, 2021.)

Frimanin (2021) mukaan kansainvälisesti adoptoitujen lasten kielen kehityksen erityispiirteet verrattuna syntyperäiseen kielenpuhujaan riippuvat lapsesta, lähtökielestä ja taustalla olevista elementeistä, esimerkiksi onko lapsella jo syntymäkieltä, jolloin syntymäkieli vaihtuu adoptiokieleen. Mikäli näin on, kielenkehitys tulee jäljessä muiden lasten kielenkehityksestä. Se noudattaa ensikielen kehityksen tapaa, jos lapsi on ollut tarpeeksi nuori tullessaan uuteen kotimaahansa. Mikäli lapsi on tullut isompana Suomeen, lapsen kielen oppiminen vastaa suomea toisena kielenä puhuvan lapsen kielen kehityksen piirteitä. Kielen kehitys on kuitenkin aina yksilöllistä. (Asiantuntija1, 2021.)

Kaivosoja-Jukkolan mukaan (2021) näyttää siltä, että etenkin vanhempana tulleilla adoptiolapsilla kielen kehityksen piirteisiin liittyy oppimisen pulmia, mutta adoptiolapset ovat epämääräinen hajanainen ryhmä, joten tiettyjä ilmiöitä ei esiinny kaikilla yleisesti. Kieli vaihtuu melko nopeasti jollakin tasolla, mutta kielen kehitykseen voi jäädä aukkoja ja siinä voi olla kielellistä pulmaa taustalla, kuten esimerkiksi jotakin kognitiivista vaikeutta ennen adoptiolapsen saapumista uuteen kotimaahansa. (Asiantuntija2, 2021.)

”...siihen lähetään kesken kaiken nollista siihen kielen kehitykseen, niin et siel on joko jo opittu täydellisesti joku toinen kieli tai sitten, jos on pienemmästä lapsesta kyse, niin ollaan jo kuitenkin oltu toisen kielen hoivan piirissä... Nämä lähtökohdat on jo itsessään erityispiirre.” (Adoptiovanhempi, 2021.)

Adoptiovanhemman (2021) mukaan kielen vaihtoon vaikuttaa adoptiolapsen ikä ja se, tuleeko adoptiolapsi kesken kaiken nollista uuden kielen kehitykseen ja oppii täydellisesti adoptiokielen vai onko hän ollut ensin hoivan piirissä toisessa kielessä. Lähtökohtana on, että adoptiolapsi sopeutetaan ja hänen täytyy sopeutua, eli hän joutuu tekemään tuplatyötä uuden kielen opetteluun. Ensin on alkushokki, ikään kuin survival- meininki, sillä kieli on opittava ummikkona uudessa ympäristössä. Isompi lapsi tajuaa tämän ja hänellä on halu oppia tulemaan ymmärretyksi. Tämä on haastava lähtökohta ja ikä vaikuttaa: vanhemmalla lapsella kielenkehitys on hankalampaa ja oikein puhuminen vaatii työtä. Biologisella lapsella on eri lähtökohdat verrattuna adoptiolapseen, sillä adoptiolapsi ei ole ollut alusta asti yhdessä adoptiovanhempiansa kanssa, vaan yhtäkkiä tulee suuri muutos. Energia uuden kielen opiskeluun on muusta oppimisesta pois. Uusien vieraiden kielten opiskelu on haastavaa, jos oma äidinkieli on rakentunut erilaiselle pohjalle. Kieli kehittyy, joka jo sinänsä on ihme. Kielen kehitys on nopeaa, sillä kestää joitakin kuukausia, noin 3–4 kuukautta, jonka jälkeen adoptiolapsi oppii kielitaidon, jolla hän tulee jo ymmärretyksi. Huoltajien avustuksella lapsi on jo osannut kertoa tapahtumia ja muistoja. Sujuvan, normaalin puheen oppiminen kestää noin vuoden päivät, eli sellainen kieli, joka on samalla tasolla muiden kielten puhujien kanssa, esimerkiksi kieli, jolla adoptiolapsi tulee päiväkodissa toimeen. (Adoptiovanhempi, 2021.)

10.1.2 Ympäristö ja geenit

Adoptiolapsella voi olla taustalla esimerkiksi perinnöllinen kielen kehityksen vaikeus tai jokin sairaus, joka vaikeuttaa kognitiivista kehitystä. Adoptiolapsen taustatiedoista on helpointa mitata kahta asiaa: kuinka pitkään hän on ollut laitoshoidossa ennen uuteen perheeseen saapumista ja minkä ikäisenä hänet on adoptoitu. Tutkimusten mukaan noin puolen vuoden laitoshoido näkyy adoptiolapsen kehityksessä, mutta tämä tosin koskee myös yksikielisiä lapsia. Perhe ja hoiva korjaa lapsen kehitystä. Trendinä näyttäisi olevan, että mitä vanhempana adoptiolapsi on tullut uuteen kotimaahansa, sitä todennäköisempää on, että hänellä on pulmaa kielen kehityksessä (esimerkiksi koulu- ja esikouluikässä). Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikilla adoptiolapsilla olisi kielenkehityksellistä pulmaa. (Asiantuntija2, 2021.)

Frimanin (2021) mukaan kotona kannattaa katsella suomenkielisiä televisio-ohjelmia. Adoptiolapset voivat olla usein kronologista ikätasoaan nuorempia, joten heidän kanssaan voi hyödyntää myös pienemmille lapsille sopivia kirjoja, kuten esimerkiksi kuvakirjoja tms., sillä heiltä on saattanut jäädä puuttumaan kokonaan vauvan tai taaperon kokemusmaailma. Adoptiolasten on hyvä antaa olla rauhassa pieniä. (Asiantuntija1, 2021.)

10.1.3 Sosiaalinen- ja akateeminen kielitaito

Frimanin mukaan (2021) Akateemisen kielen kehitykseen tulisi panostaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, koska adoptiolapset ovat yleensä jäljessä akateemisessa kielitaidossa ja sen kehittyminen on yleensä adoptiolapsilla kesken kouluiässä. Akateemisen kielitaidon kehitys kestää yleensä noin 7 vuoden ajan. Alle 2-vuotiaana tulleilla adoptiolapsilla akateeminen kielitaito kehittyy yleensä samalla tavalla kuin syntyperäisillä kielenpuhujillakin. (Asiantuntija1, 2021.)

” Akateemisen kielen kehittymiseen pitäisi panostaa mahdollisimman nopeesti, koska se lapsi on siitä jäljessä, jos aattelee kouluvalmiutta. Akateemisen kielitaidon kehittymisessä menee noin 7 vuotta tutkimuksista riippuen, niin että jos lapsi on tullut muutama vuosi myöhemmin, niin akateemisen kielitaidon kehittyminen on enemmän kesken kouluiässä kuin mitä muilla. Tutkimukset sanoo, että jos alle 2-vuotiaana tullut, niin on aika lailla samassa kuin syntyperäisellä...” (Asiantuntija1, 2021.)

Frimanin mukaan (2021) adoptiovanhemmat ovat yleensä aktiivisia ja tiedostavia ja ottavat selvää asioista. Suurin osa heistä on korkeasti koulutettuja ja iältään vanhempia, joten tuki

perheessä on toimiva akateemisen kielen suhteen. Jos vertaa esimerkiksi maahanmuuttaja-taustaisiin vanhempiin, joita tulee Suomeen enimmäkseen Irakista, Iranista, Syyriasta, Afganistanista ja Somaliasta ja jotka tulevat hyvin erilaisista taustoista. Monilla heistä ei ole välttämättä minkäänlaista koulutustaustaa ja heidän oman äidinkielen taitonsa voi olla suppeaa eivätkä he välttämättä osaa lukea tai kirjoittaa. Mikäli vanhempien akateemiset taidot ovat puutteellisia, ei lapsi saa riittävää tukea ja valmiuksia kotoa kielen oppimiseen. Voi olla, ettei esimerkiksi kirjojen ääneen lukemista pidetä tärkeänä heidän kotimaassaan. (Asiantuntija1, 2021.)

Frimanin mukaan adoptiolapsen kielitaitoa ei kannata lähteä testaamaan ennen kuin lapsi on ollut vähintään noin kaksi vuotta uudessa kotimaassa. Resurssit kannattaa käyttää enemmän tekemiseen. On myös hyvä muistaa, että kielitietoisuus hyödyttää kaikkia lapsia ja se on kaikkien asia. Riittää, että asiat tehdään kielitietoisesti. (Asiantuntija1, 2021.)

10.2 Kansainvälisesti adoptoitujen lasten kielen kehitystä tukevat menetelmät

10.2.1 Puhuminen

Alkuvaiheessa on tarpeen virittää kaikki kommunikointikeinot käyttöön, esimerkiksi näytellä, piirtää, esittää tms. Lapsella on vain vähän aikaa totutella uuteen kieliympäristöön. On hyvä, jos adoptiovanhemmat opettelevat perusasiat lapsen syntymäkielestä, sillä se luo turvaa lapselle. Alussa ei ole kiirettä vaihtaa kieltä, vaan turva on tärkeämpää. Alussa lapsen kieltä harjoitellaan nimeämällä arjen tilanteita ja perusasioita (esimerkiksi laiva on lastattu leikin avulla). Ennen kouluikää olisi hyvä osata kohtuullisesti sanastoa ja erityisesti hallita kielellistä tietoisuutta. (Asiantuntija2, 2021.)

Lapselle tulee puhua kotona vanhempien omaa äidinkieltä, joka on tunteiden kieli. Mikäli adoptiolapsen syntymäkieli on englanti, voi syntymäkielen taitoa ylläpitää, mutta tärkeämpää on, että perheen aikuiset puhuvat lapselle heidän omaa äidinkieltään, jolla he osaavat ilmaista itseään kaikkein parhaiten. Lapsen kielen kehitystä tukee parhaiten se, että kieltä käytetään paljon, eli hänelle puhutaan. Lapselle voi jo hakumatalla selostaa kaikki mahdollinen, sillä se luo hänelle turvallisuuden tunnetta. Kotona kannattaa sanallistaa kaikki tekeminen esim. ”Äiti menee nyt keittiöön pesemään kädet.” ”Isä laittaa nyt ostokset jääkaappiin.” Adoptiovanhemmat voivat jo ennen hakumatkaa opetella sanomaan edes jotakin lapsen syntymäkielellä ja alussa voi puhua lapsen syntymäkielellä, vanhempien kotikiellellä tai molempia sekaisin. Kommunikaation pääasia on, että tulee ymmärretyksi ja ymmärtää. Samasta asiasta on hyvä käyttää aina samaa ilmaisua. Ensimmäisten kuukausien aikana kotona vanhempien kannattaa sanoittaa sekä omaa, että lapsen toimintaa, käyttää puheessa toistoa ja laajentaa

sanomaansa. Puheen tueksi voi käyttää erilaisia kuvakortteja sekä tukiviittomia ja tunnesanoja. Leikki-ikäisen lapsen kanssa on hyvä jutella monipuolisesti erilaisissa kielenkäyttötilanteissa, voidaan vertailla syntymäkieltä ja kotikieltä. (Asiantuntija1, 2021.)

Lapsen kysymyksiin vastaaminen: Aikuisen tehtävä on pitää lapsen tiedonjanoa yllä yrittämällä vastata hänen kysymyksiinsä mahdollisimman hyvin. On haitallista, jos aikuinen sammuttaa lapsen tiedonhalun vastaamalla sarkastisesti, puhumalla mitä sattuu tai vastaamatta kysymyksiin. On myös hyvä muistaa, ettei jokaiseen kysymykseen tarvitse tietää vastausta, voi esimerkiksi sanoa: ”En tiedä, mutta otetaan asiasta selvää.” tai ”Sopiiko, että vastaan tähän kysymykseen myöhemmin.” (Asiantuntija1, 2021.)

Vuorovaikutusta voidaan tukea käyttämällä lyhyitä ja yksinkertaisia lauseita, antamalla ohjeet loogisessa järjestyksessä, tarkistamalla ymmärtäminen kysymällä tai pyytämällä lasta kertomaan, mitä hän kuuli, rohkaisemalla kysymään, selittämällä, kertomalla toiminnan pääkohdat ennen aloittamista, jaksottamalla kertomaa, antamalla lapselle aikaa prosessoida kuulemaansa (pidä taukoja puheessa), yksi asia kerrallaan, nonverbaalisen viestinnän käyttö tukena. (Asiantuntija1, 2021.)

Frimanin (2021) mukaan lapsen käsitemaailmaa olisi hyvä laajentaa sanavaraston avulla, kuten esimerkiksi kehonosat, erilaiset toiminnot, ihmettely, ilmiöiden selitys, kokonaisuuksien ja syys-seuraussuhteiden hahmottaminen, kokeilu, lorut, kansanperinne, tarinat, vitsailu, höpöttely (lorupussit), kirjojen lukeminen, kielen kuunteleminen ja perustoiminnot. (Asiantuntija1, 2021.)

”Olihan meillä ihan tommoset kuvakortit käytössä silloin, että tosi paljon sanallistamista ihan silleen, että tota niin, lapsi saattaa nykyään myöhemminkin josain vaiheessa sanoa, että ei tartte selittää ja jauhaa, että se on saattanu jäädä ittellekki päälle, että niinku sanallistaa varmasti useampaan kertaan.” (Adoptiovanhempi, 2021.)

Adoptiovanhemman mukaan heidän perheessään oli alussa kuvakortit käytössä ja lisäksi käytettiin paljon sanallistamista. (Adoptiovanhempi, 2021.)

10.2.2 Lukeminen

Kaikenlaisten kirjojen lukeminen ja kirjoista kertominen tukevat kielen kehitystä. Kannattaa kuitenkin muistaa, että omin sanoin kerrottu tarina on helpompi ymmärtää kuin tekstistä luettu. (Asiantuntija2, 2021.)

Adoptiovanhemman mukaan heidän lapselleen pidettiin iltasatuhetkiä, joissa luettiin ja katseltiin kuvakirjoja ja nimettiin asioita, kuten esimerkiksi eläinkirjoja, opi 1000 sanaa (huvi- puisto, kauppa jne.), luettiin kirjoja ääneen ja katsottiin laadukkaita Tv-sarjoja esim. muumeja, vaikkakaan näillä ei ole alun perin ollut kielenkehityksellistä tarkoitusta. (Adoptiovanhempi, 2021.)

10.2.3 Sanaston kartuttaminen

Lapsen pitää saada sanoja, adoptiovanhemmat ovat ikään kuin käveleviä puhujia ja selittävät sanoja. Tämä toki hyödyttää myös muitakin kuin adoptiolapsia, mutta erityisesti adoptiolapsille sanoittaminen ja tunteiden sanoittaminen on tärkeää. Adoptiolasta voidaan pitää ikätasoaan nuorempana eikä hänellä välttämättä ole ollut monipuolisesti erilaisia leluja: esikoululaista ei kannata heti laittaa tekemään eskaritehtäviä, vaan harjoitella hänen kanssaan sanastoa ja erilaisia taitoja. Sanaston harjoittelussa on hyvä olla erilaista tekemistä esimerkiksi leipomista tai eläintarhassa käyntiä, jotta adoptiolapsi saa uusia kokemuksia ja elämyksiä. Laitoshoidossa lapsen taidoissa saattaa olla viivettä, kun hän saa vähemmän kokemuksia laitoksen ulkopuolelta kuin muut lapset. (Asiantuntija2, 2021.)

Kielen kanssa voi pitää myös hauskaa: Kielellä voi leikitellä, lorutella, vitsailla, sanoa hokeimia, leikkiä arvausleikkejä, laulaa, selittää kielikuvia, opetella sanontoja, sekä varmistella sanaston osaamista normaalin juttelun ja leikkimisen lomassa, sekä selittää syy-seuraussuhteita. (Asiantuntija1, 2021.)

10.3 Lisäkysymykset: adoptiolapset varhaiskasvatuksessa ja kaksikielisyys

10.3.1 Onko sinun omien kokemustesi perusteella varhaiskasvatuksen henkilöstöllä tarpeeksi tietotaitoa adoptiolapsiin liittyen? Miksi?

Varhaiskasvatuksessa perhe on tietolähteenä adoptiolapsen asioiden suhteen. Varhaiskasvatuksessa suomi toisena kielenä-opetus on melko hajanaista, sillä siinä ei ole selkeitä rakenteita ja opetus vaihtelee kunnittain. (Asiantuntija1, 2021.)

Asiantuntija1: ”No ei. Ei niillä oo oikeestaan mitään tietoo, mut se johtuu siitä, et ne on yksittäistapauksia...eikä varsinaisesti tarvitse ollakaan, kunhan on valmis sit ottaa sitä tietoa vastaan, kun se on ajankohtasta.”

Omakohtraisen kokemuksen mukaan varhaiskasvatuksessa ei ole tietotaitoa adoptiolapsiin liittyen, kuten ei koulumaailmassakaan. Adoptio on tuttu asia nimeltä. Adoption vaikutus kielen kehitykseen ja muihin asioihin ei ole tuttua. On tärkeää pysähtyä asioiden äärelle ja oltava

kiinnostusta aiheeseen. Resurssit varhaiskasvatuksessa? Käsite on tuttu, mutta ilmiö on marginaalinen eli harvinainen ja vaatii adoptiovanhempien aktiivisuutta, sillä erityistarpeisuus ei välttämättä näy varhaiskasvatuksessa. Pintakieli verrattuna syvällisempään kielitaitoon voi hämätä henkilökuntaa. Mikäli varhaiskasvatukseen jakaisi esitteen adoptiolapsiin liittyen, ehtisikö henkilökunta tutustua siihen työaikaresurssien puitteissa? Pitäisikö järjestää koulutus aiheeseen liittyen? Esim. useampikieliset lapset aiheena ja adoptio siinä omana osiona. Halua ja kykyä ymmärtää on, mutta adoptio ei kuulu oppisisältöön: kun aktualisoituu, kasvatuksellisia tukitoimia voisi olla tarjolla. (Adoptiovanhempi, 2021.)

”Adoptiolapsen kielistatus ja sen ongelmallisuus...voi olla vähän eri lähtökohdat ja tota noin niin sen huomioiminen ja helpottaminen. Kuitenkin taas puhdas S2-opetus niin voi sit taas kääntyä itseään vastaan, et jos siellä ollaankin vaikka maahanmuuttajalasten kanssa opiskelemissa alkeita, niin sitten se ei aja sitä asiaansa.” (Adoptiovanhempi, 2021.)

Varhaiskasvatuksessa adoptiolapsilla on suomi toisena kielenä status esikoulussa, mutta se on ongelmallista, sillä adoptiolapsilla on eri lähtökohdat kuin muilla S2-lapsilla ja tämä tulisi ottaa huomioon opetuksessa, sillä S2-alkeet maahanmuuttajille eivät ole välttämättä adoptiolapsille hyödyllisiä. S2-tukitoimet kuitenkin hyödyttävät adoptiolapsia, sillä ryhmässä toimiminen antaa tukea kielenkehitykseen. (Adoptiovanhempi, 2021.)

”Ei mitään tietoa aiheesta, koska adoptiolapset ovat marginaalinen ilmiö ja yksittäistapauksia varhaiskasvatuksessa. Tärkeää on, että henkilökunnalla on valmius ottaa tietoa vastaan ja halu ymmärtää adoptiolapsia. Heille voi antaa lukuvinkiksi esimerkiksi Adoptioiperheiden tietopakettin Adoptiolapsi varhaiskasvatuksessa-oppaan.” (Asiantuntija1, 2021.)

Kenelläkään ei ole tarpeeksi tietoa, mutta he tietävät aiheesta silti jotakin. Suurissa kaupungeissa, kuten Helsingissä ja Espoossa on paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia, joiden äidinkieli on muu kuin suomi. Adoptiolapsia on maassamme paljon vähemmän ja on sattumaa, mihin päiväkotiin tulee adoptiolapsi. Adoptiotausta ei ehkä näy päiväkodissa lapsen kielessä, vaan se näkyy enemmän koulussa. Päiväkodin henkilökunta ottaa mielellään tietoa adoptioon liittyen, mikäli sitä vanhemmat hänelle tarjoavat. (Asiantuntija2, 2021.)

”Varhaiskasvatuksessa tuotiin vanhempien toimesta ihan isosti esille, että tässä on tällainen erityisyys ja erityistarve.” (Adoptiovanhempi, 2021.)

10.3.2 Kaksikielisyys ja kielen kehityksen viive

Toinen lisäkysymys haastatteluissa oli, että pitäisikö kaksikielisessä perheessä valita vain yksi kieli, mikäli lapsella on kielen kehityksen viivettä:

Puheterapeutti tai psykologi on kielihäiriöiden asiantuntija. Lähtökohtaisesti on tärkeää, että vanhemmat puhuvat lapselle omaa äidinkieltään, joka on tunnekieli, syvin kieli, jolla otetaan lapsi osaksi omaa kansanperinnettä ja loruttelua, hokemia jne. Mikäli puhuu lapselle muuta kuin omaa äidinkieltä, aikuinen jää osittain ulkopuolelle lapsen kielimaailmasta. Lapselle ja hänelle omaa äidinkieltänsä puhuvalle vanhemmalle syntyy vahvempi side kuin toisen vanhemman kanssa, joka ei puhu omaa äidinkieltään. (Asiantuntija1, 2021.)

On suuri päätös luopua omasta äidinkielestä lapsen kanssa. Mikäli yksi kieli olisi valittava kielenkehityksen viiveen takia, täytyisi päätöstä harkita todella tarkkaan. Mikäli lapsella on kielen kehityksen viivettä, on hyvä olla varhaiskasvatuksessa matalalla kynnyksellä yhteydessä puheterapiaan. Suomessa monesti ajatellaan, että muut kielen kuin suomi ovat ikään kuin hienompia. Suomen kielen osaaminen on kuitenkin tärkeää yhteiskuntaan osaksi pääsemisen kannalta. (Asiantuntija1, 2021.)

”Jos puhuu muuta kuin äidinkieltä, se aikuinen jää osittain ulkopuolelle sen lapsen kielimaailmasta, että sen lapsen ja sen toisen vanhemman, jonka äidinkieltä puhutaan, syntyy vahvempi side siihen kieleen kuin mitä sillä toisella vanhemmalla...” (Asiantuntija1, 2021.)

Monet adoptiovanhemmat haluavat säilyttää englannin kielen, mikäli se on lapsen syntymäkieli. Toinen vanhemmista voi puhua lapselle pelkkää englantia, vaikka se ei olekaan hänen äidinkieltänsä ja toinen puhuu omaa äidinkieltään. Tämä voi kuitenkin Frimanin mukaan olla karhunpalvelus toisen vanhemman ja lapsen väliselle kielisuhteelle. Monesti jos lapsen syntymäkieli on englanti, on helppo jatkaa kommunikointia lapsen kanssa englannin kielellä, sillä kielen vaihtaminen on oma prosessinsa. Perheet voivat myös kokea, että englannin kielestä on käyttökielenä hyötyä ja lapsi laitetaan englanninkieliseen päivähoitoon tai kouluun. (Asiantuntija1, 2021.)

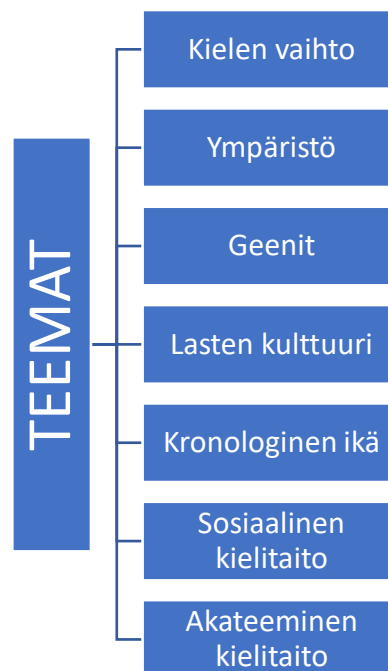
Ennen ajateltiin näin (90-luvulla), että mikäli lapsella oli kielen kehityksen viivettä, valittiin hänelle vain yksi kieli. Tämä nopeuttaa kylläkin kielen kehitystä. Perheen ja suvun kieliä ei nykyään karsita, vaan molempien kielten käyttö takaa sen, että lapsi kokee kuuluvansa molempiin sukuihin. (Asiantuntija2, 2021.)

Adoptiovanhemmalla ei ollut omakohtaista kokemusta kaksikielisyyteen liittyen, mutta hänen mukaansa kaikki kielet tulisi pitää elossa ja saattaisi olla negatiivinen vaikutus, jos toinen huoltaja joutuisi pitämään omaa äidinkieltä niin sanotusti vakan alla. (Adoptiovanhempi, 2021.)

11 Analyysi ja johtopäätökset

11.1 Kielenkehityksen erityispiirteet

Kansainvälisesti adoptoidun lapsen kielenkehityksen erityispiirteet verrattuna syntyperäiseen kielenpuhujaan, jotka nousivat esiin kirjallisuudessa ovat kielen vaihto, ympäristö, geenit, lasten kulttuuri, kronologinen ikä, sosiaalinen kielitaito ja akateeminen kielitaito. Haastatte- luissa nämä edellä mainitut täysin samat erityispiirteet nousivat myöskin esille.

Kuvio 1: Kansainvälisesti adoptoidun lapsen kielenkehityksen erityispiirteet verrattuna syntyperäiseen kielenpuhujaan.

Kun kansainvälisesti adoptoitu lapsi saapuu uuteen kotimaahansa, ensikielen säilyttäminen on haasteellista ja uuden kielen oppiminen ottaa oman aikansa. Kielen kehittyminen voi viivästyä esimerkiksi hänen kokemansa aliravitsemuksen, virikkeiden vähäisyyden tai huolehtivan aikuisen puutteen vuoksi. Adoptiolapsen kasvuympäristö vaikuttaa siihen, miten hän on oppinut syntymäkielen ja kuinka hän omaksuu uuden adoptiokielen. Perintötekijät taas voivat vaikuttaa oppimisen haasteisiin, esimerkiksi lukivaikeuteen. Kansainvälisesti adoptoidut lapset ovat

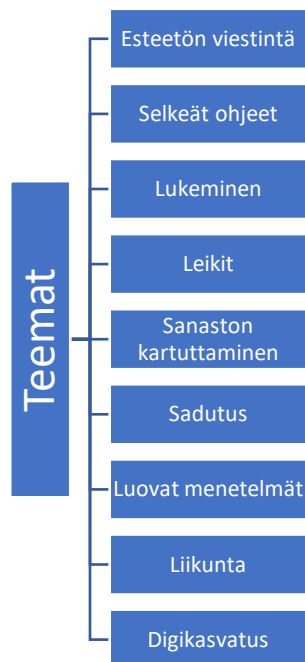
yleensä kokeneet virikkeiden puutetta kotimaassa, eivätkä he ole välttämättä päässeet leikkimään ja tutustumaan erilaisiin leluihin ja lastenkulttuuriin ja sen vuoksi heidän voidaan usein ajatella olevan ikätasoistaan nuorempia.

Kommunikaatiossa adoptiolapsen kanssa on alussa tärkeintä ymmärretyksi tuleminen puolin ja toisin ja tämän vuoksi kannattaa käyttää mahdollisimman monipuolisia kommunikoinninkeinoja, etenkin silloin kun lapsi saapuu uuteen kotimaahan, esimerkiksi jos lapsi osaa ennestään jo jotakin kieltä, voi opetella muutaman sanan etukäteen, jotta kommunikointi olisi edes vähän helpompaa. Mitä vanhempana adoptiolapsi on tullut uuteen kotimaahansa, sitä todennäköisempää on, että hänellä on haasteita kielen kehityksessä, sillä hän on yleensä joutunut olemaan pitkään lastenkodissa ja saanut vähemmän huolenpitoa ja virikkeitä lastensuojelulaitoksessa.

On hyvä tietää, että sosiaalinen kielitaito kehittyy akateemista kielitaitoa nopeammin ja se voi antaa virheellisen kuvan adoptiolapsen kielellisistä taidoista. Mikäli hänen sosiaalinen kielitaitonsa on sujuvaa, voidaan helposti luulla hänen osaavan kieltä jo täydellisesti, vaikka akateemisessa kielitaidossa olisikin puutteita, jotka eivät käy ilmi päivittäisessä kielenkäytössä. Akateemisen kielitaidon tasoa ei voida päätellä sosiaalisen kielitaidon perusteella.

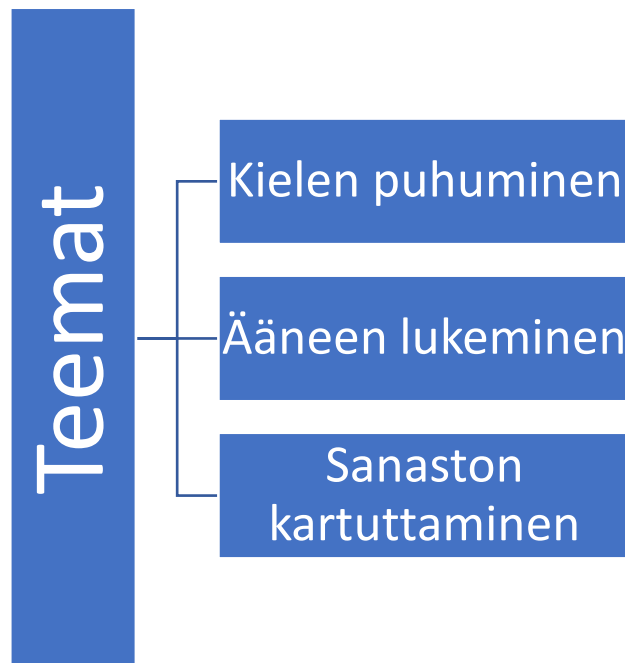
11.2 Kielenkehityksen tukeminen kotona ja varhaiskasvatuksessa

Kirjallisuudesta löydettiin paljon menetelmiä kansainvälisesti adoptoitujen lasten kielen kehityksen tukemiseen, joita ovat esteetön viestintä, ohjeiden antaminen, lukeminen, leikit, sanaston kartuttaminen, sadutus, luovat menetelmät, liikunta ja digikasvatus.

Kuvio 2: Kirjallisuudessa esiin nousseet kansainvälisesti adoptoitujen lasten kieltä tukevat menetelmät.

Haastatteluissa nousi esille kolme keskeistä teemaa liittyen kansainvälisesti adoptoitujen lasten kielen kehityksen tukemiseen kotona ja varhaiskasvatuksessa. Näitä ovat kielen puhuminen, ääneen lukeminen lapselle ja sanaston kartuttaminen.

Kuvio 3: Haastatteluissa esille nousseet kansainvälisesti adoptoitujen lasten kielen kehitystä tukevat menetelmät.

Kansainvälisesti adoptoitujen lasten kielenkehitystä pitää tukea erilaisin menetelmin niin kotona, kuin varhaiskasvatuksessakin. Tärkeää on, että kielen kehityksen tukeminen aloitetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, eli kun lapsi saapuu uuteen kotimaahansa. On suositeltavaa, että adoptiolapset olisivat vähintään vuoden kotona ainakin toisen adoptiovanhempansa kanssa, jotta lapsi ehtisi kiintyä tarpeeksi uusiin vanhempiinsa ja perheeseensä, eli jotta kiintymyssuhde lapsen ja vanhempien välillä ehtisi vahvistua tarpeeksi. Mikäli adoptiolapsi aloittaa liian aikaisin varhaiskasvatuksen eikä kiintymyssuhde ole hänen ja uusien vanhempien välillä vielä tarpeeksi kehittynyt, lapsi voi näyttää sopeutuvan uuteen ympäristöön mainiosti, sillä hän on tottunut lastenkodissa olemaan suuressa lapsiryhmässä. Adoptiolapsi saattaa kuitenkin kiintyä varhaiskasvatuksessa toiseen lapseen tai henkilökuntaan enemmän kuin omiin vanhempiinsa, mikä on todella vahingollista adoptioperheeseen sopeutumisen kannalta.

Koska adoptiolapset ovat yleensä kotona noin 1–2 vuotta saapumisestaan uuteen adoptioperheeseen, kotona annettu tuki kielenkehityksessä on ensiarvoisen tärkeää. Vanhempia suositellaan puhumaan lapselle kotona omaa äidinkieltään, joka on heidän tunnekielensä ja jolla aikuinen osaa ilmaista itseään parhaiten.

Kansainvälisesti adoptoidut lapset ovat marginaalinen ilmiö ja tutkimustietoa heidän kielen kehityksestään on melko vähän suomen kielen osalta. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä ei välttämättä ole kovin paljon tietoa aiheesta, joten mikäli adoptiolapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa, on todella tärkeää, että adoptiovanhemmat jakavat varhaiskasvatuksen henkilökunnalle tietoa omasta adoptiolapsestaan ja hänen haasteistaan ja erityistarpeistaan. Varhaiskasvattajien on hyvä tietää, että Suomeen kansainvälisen adoption kautta tulevat lapset ovat jo lähtökohtaisesti erityistarpeisia monista eri syistä. Tämän vuoksi on erittäin tärkeää, että kommunikaatio toimii puolin ja toisin varhaiskasvatuksen ja adoptioperheen välillä. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää huomioida adoptiolapsen tausta ja siihen vaikuttavat tekijät sekä kiinnittää erityistä huomiota lapsen kielelliseen kehitykseen. Mitä varhaisemmassa vaiheessa tarvittavaa tukea saa, sitä todennäköisemmin sillä on suotuisa vaikutus myös lapsen myöhemmän kielitaitoon. Erityistä huomiota on kiinnitettävä etenkin akateemisen kielitaidon kehittymiseen, joka saattaa jäädä huomaamatta, mikäli lapsen sosiaalinen kielitaito on hyvää.

Toiminnallinen, esteetön viestintä tukee vuorovaikutustaitojen kehittymistä, kuten esimerkiksi tukiviittomat, kehonkieli, piirtäminen ja kuvat. Esteetön viestintä edesauttaa lasta ymmärtämään muiden viestintää paremmin sekä auttaa lasta saamaan oman viestinsä perille.

Sanastoa voidaan harjoitella juttelemalla erilaisista asioista ja harjoittelemalla arjen perustustusta ja nimeämällä asioita ja esineitä jne. Lukemisella luodaan lapsen kielen kehitykselle hyvä pohja, joka tukee muistin kehitystä ja edesauttaa lukemaan oppimista. Leikkiminen taas opettaa lasta olemaan vuorovaikutuksessa muiden lasten kanssa, rikastuttaa hänen sanavarastoaan, sekä harjaannuttaa lapsen motorisia- ja kognitiivisia taitoja. Sadutus-menetelmä laajentaa myöskin omalta osaltaan lapsen sanavarastoa, itseilmaisua sekä rikastuttaa lapsen mielikuvitusta. Musiikkikasvatus kehittää sanallista muistia, sekä edesauttaa lukemaan ja kirjoittamaan oppimista. Laulu, lorut ja rytmileikit tukevat lapsen puheen ja käsitte maailman kehitystä ja avaavat tien osaksi suomalaista kulttuuriperintöä. Musiikkikasvatus kehittää lasta kokonaisvaltaisesti tarjoten samalla viestintäkanavan sekä sanallisella, että ei-sanallisella tasolla. Musiikki ja laulaminen tukevat myös lasta puheen ja käsitteiden oppimisessa. Digikasvatuksessa erilaiset kielen oppimista tukevat pelit ja sovellukset hyödyttävät lapsia, sillä ne kehittävät toiminnanohjauksen taitoja, sanavarastoa, sekä muita kognitiivisia taitoja.

12 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Kansainvälisesti adoptoidut lapset ovat hyvin heterogeenien joukko ja he ovat lähtökohtaisesti erityistarpeisia. Varhaiskasvatuksessa on hyvä ottaa huomioon se, että kaikki lapset ovat yksilöitä ja jokaisella on omat henkilökohtaiset vahvuudet ja tuen tarpeet. Menetelmiä valitessa on kasvattajan osattava valita parhaiten ne menetelmät, jotka hyödyttävät sekä koko ryhmää, että lapsen yksilöllisiä tarpeita.

Denzinin ja Lincolnin mukaan (2000, 20) tutkittavien äänen kuuluminen on merkityksellistä tutkimuksen uskottavuuden suhteen. (Metsämuuronen 2006, 270.) Olen opinnäytetyössäni ottanut huomioon sen, että jokaisen haastateltavan ääni tulee kuuluviin mahdollisimman perusteellisesti ja perehtynyt opinnäytetyöni aiheeseen mahdollisimman monipuolisesti. Tutkimusta varten kysyttiin haastateltavilta, halusivatko he esiintyä omalla nimellään vai eivät. Adoptiopiirit ovat Suomessa melko pienet, joten on tärkeää säilyttää haastateltavien yksityisyydensuoja opinnäytetyötä tehdessä heidän niin halutessaan. Lisäksi haastattelut tallennettiin muistiin ja niiden aikana tehtiin tarkentavia kysymyksiä, jottei vahingossa tulkita väärin asioita tai unohdeta mainita jotakin oleellista haastattelusta. Kaksi haastattelua tehtiin videopuhelun välityksellä, jotta haastateltavat oli helppo tavoittaa, sillä he asuivat eri puolilla Suomea. Lisäksi videopuhelut olivat hyödyllisiä, sillä epäselviä kohtia oli helppo tarkentaa ja videopuhelut pystyttiin nauhoittamaan haastattelujen myöhempää tarkistusta varten. Ainoastaan yksi haastattelu jouduttiin siirtämään tavalliseen puheluun, sillä nettiyhteyksissä oli häiriötä. Tässä tutkimuksessa haastateltavat olivat kaikki adoptiovanhempia, joten aihe on heille omakohtainen ja tämä otettiin huomioon haastattelukysymyksiä laatiessa ja haastattelun aikana.

13 Pohdinta

Varhaiskasvatuksessa on monenlaisia keinoja kielen kehityksen tukemiseen, mutta on oleellista huomioida adoptiolapset erillään muista maahanmuuttajista kielen oppimisen suhteen, sillä he ovat tulleet täysin erilaisesta ympäristöstä ja uudessa perheessään elävät yleensä suomenkielisten vanhempien kanssa ja heidän adoptiovanhempansa puhuvat heille lähtökohtaisesti suomea tai ruotsia kotona. Samalla on myös syytä muistaa, että, adoptiolapset ovat heterogeenin joukko ja jokaisella on omat yksilölliset piirteensä ja valmiutensa kielen omaksumiseen. Jotkut ihmiset oppivat paremmin kuulemalla, toiset näköaistinsa avulla ja kolmas tekemällä. Sen vuoksi varhaiskasvatuksessa on käytettävä kaikkia aisteja oppimisen tukena ja kiinnitettävä huomiota jokaisen kielenoppijaan ja hänen vahvuuksiinsa yksilönä.

Leppäsen (2002) mukaan varhaiset kielelliset valmiudet ennustavat myöhempää lukemaan oppimista, sillä jo puolivuotiaana lapsi pystyy erottelamaan puheäänteitä äänteiden keston mukaan ja tämä äänteiden erottelukyky vaikuttaa lukutaidon kehittymiseen. Lyytisen & Lyytisen (2007) mukaan alle kolmevuotiailla lukutaidon kehittymistä ennustavat puheilmaisuuden pituus sekä tarkkuus ja yli kolmevuotiailla kyky yhdistää ja erottaa äänteitä sekä taivutusmuotojen käytön hallinta. (Pihlaja & Viitala 2019, 230.)

Mitä vanhempana kansainvälisesti adoptoitu lapsi saapuu Suomeen, sitä enemmän hänen kielen kehityksensä on jäljessä muiden samanikäisten lasten kielen kehityksestä. Tämän vuoksi hän tarvitsee paljon tukea kielen kehitykseen niin kotona kuin aloittaessaan varhaiskasvatuksen. Jo pelkästään kielen kehityksen kannalta on tärkeää, että varhaiskasvatuksessa ryhmäkoot pysyvät maltillisina ja henkilökunnan vaihtuvuus on mahdollisimman vähäistä, jotta adoptiolapsen kielen kehitystä voidaan havainnoida yksilöllisesti ja siihen pystytään antamaan oikeanlaista ja oikea-aikaista tukea riittävästi. Tutkimusten mukaan kielitaito vaikuttaa paljon myös menestymiseen myöhemmässä elämässä sekä sosiaalisissa suhteissa, että työelämässä. Tämän vuoksi jokaisella lapsella pitää olla eväät kielen oppimiseen tasa-arvoisesti.

Tässä opinnäytetyössä on tullut esille paljon erilaisia menetelmiä, joilla voidaan tukea adoptiolasten kielellistä kehitystä. On tärkeä muistaa, että pelkkä tietyn menetelmän hyödyntäminen ei välttämättä riitä, vaan aikuisen on oltava aidosti läsnä ja sensitiivinen lapsen suhteen, jotta hän pystyy olemaan vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Erityisesti digikasvatuksessa on tärkeää, että lasta ei jätetä yksin digitaalisen maailman syövereihin vaan hänen kanssaan keskustellaan materiaalista ja sen tuottamista tunteista ja ajatuksista. Adoptiolasten suhteen on myös tärkeää huomioida, että lapsen todellinen ikä ei välttämättä vastaa hänen kognitiivista tasoaan ja tämä kannattaa huomioida esimerkiksi kirjoja valitessa, eli valita mieluummin vähän helpompia ja selkokielisempiä kirjoja aluksi ja vähitellen siirtyä haastavampiin. On myös hyvä tarkistaa kirjat etukäteen, ettei niissä ole esimerkiksi vanhentunutta rasistista sisältöä, joka voi olla haitallista lapsen kasvulle ja kehitykselle.

Tässä opinnäytetyössä haastateltiin ainoastaan kolmea henkilöä, sillä haastateltavia oli todella vaikea löytää, koska adoptiopiirit ovat melko suljetut ja marginaaliset Suomessa. Mikäli tutkimusta haluttaisiin laajentaa, olisi hyvä haastatella isompaa määrää adoptiovanhempia ja muita alan asiantuntijoita, jotta saataisiin enemmän tietoa aiheeseen liittyen. Olisi myös mielenkiintoista tietää, minkälaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on adoptiolapsiin liittyen.

Lähteet

Painetut

Hakamo, M-L. 2011. Puhekuplia. Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Helsinki: Lasten Keskus.

Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. Pienet päivähoitossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita 2002. Teoksessa Tolonen, K. Lapsen varhaisen kielenkehityksen tukeminen, 172–175. 1.–2. painos. Helsinki: WSOY.

Hujala E. & Turja, L. (toim.) 2020. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Teoksessa Ruokonen, I. Lapsen musiikillinen maailma, 125–126 sekä Kivijärvi, T. Vieras- ja monikielisen lapsen ja perheen tukeminen, 264–266. 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hännikäinen, M. 2017. Kasvattajan pedagoginen herkkyys ja pienten lasten emotionaalinen hyvinvointi päiväkotiryhmissä. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti 27/2017. Jyväskylä: Niilo Mäki -säätiö, 60.

Karlsson, L. 2014. Sadutus. Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Karvonen, P. & Lehtinen, T. Yhdessä- Leiki, liiku ja lue lapsesi kanssa. Jyväskylä: Erilaisten oppijoiden liitto & Helsingin seudun erilaiset oppijat.

Koskinen, M., Sarkkinen, M. & Svala, M. (toim.) 2014. Kansainvälinen adoptio Suomessa - Tutkimusnäkökulmia adoptioon. Teoksessa Kaivosoja-Jukkola, L. Adoptiolapsen kielen vaihtuminen ja adoptiotaustan vaikutus oppimiseen, 55–66. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Laakso, M-L & Lyytinen, P. 2014. Teoksessa Siiskonen, T., Aro, T. & Ketonen, R. (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. 4. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Malinen, H. 2019. Anna Lapselle ääni. Kieli- ja kulttuuritietoisuuden voima kasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International Methelky.

Niemitalo-Haapola, E., Haapola, S. & Ukkola S. (toim.) 2020. Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Teoksessa Viljamaa, E, & Yliherva, A. Leikki on kaikki, 212–214, sekä Sergejeff, U., Huttunen, K. & Koivula, M. Lapsi digitaalisessa maailmassa, 330–333. Jyväskylä: PS-kustannus.

Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa 2011. Teoksessa Alijoki A. Lapsen tuen tarve kielellisessä kehityksessä ja siihen vastaaminen varhaiskasvatuksen keinoin, 77–85 sekä Ruokonen, I. Musiikin monet kielet, 68–69. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) 2019. Varhaiserityiskasvatus. Teoksessa Korpilahti, P. & Pihlaja, P. Puheen ja kielen kehityksen vaikeudet, 187–197, Kyttälä, M. Oppiminen ja tiedonkäsitteily varhaislapsuudessa, 230, sekä Merikoski, H. & Pihlaja, P. Puheen ja kielen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa, 201–214. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Räsänen, P. (toim.), Anttila, A-H. & Melin, H. 2005. Tutkimus menetelmien pyörteissä - Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. (toim.) 2015. Lapsi uusissa oloissa - Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Teoksessa Raaska, H. Kiintymyssuhdehäiriöistä ulkomailta adoptoiduilla lapsilla: FinAdo-tutkimuksen tuloksia, 102–105, sekä Kaivosoja-Jukkola, L. Adoptiolapsen kielenkehitys, 117–118, 121. Helsinki: Duodecim.

Timonen, P (toim.). 2013. Adoptio - lapsen etu? Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu painos. Jyväskylä: Tammi.

Valli, R. (toim.) ym. 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Teoksessa Hakala, J. Toimivan tutkimusmenetelmän löytäminen, 20–22. 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vuori, M. 2019. Adoptioperheiden kokemuksia S2-opetuksesta. Yhteiset Lapsemme 3/2019. Helsinki: Yhteiset Lapsemme ry, 11.

Sähköiset

Adoptioperheet ry 2018. Adoptoitu lapsi varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. https://adoptioperheet.fi/wp-content/uploads/2018/11/adoptiolapsi_varhaiskasvatuksessa_opas.pdf

Finlex 2012. Adoptiolaki 22/2012. Viitattu 4.5.2020 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120022>

Finlex 2018. Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Viitattu 2.6.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Interpedia 2020. Kansainvälinen adoptio. Viitattu 25.5.2020. <https://interpedia.fi/kansainvalinen-adoptio/adoptio/adoptiomaat/>

Pelastakaa Lapset ry 2020a. Työmme kotimaassa- adoptiot. Viitattu 25.5.2020.

<https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme-kotimaassa/adoptiot/haluan-adoptoida-lapsen/>

<https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme-kotimaassa/adoptiot/kansainvalinen-adoptiopalvelu/>

Opetushallitus 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet- määräykset ja ohjeet 3a. Helsinki. Viitattu 2.6.2020.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Yhteiset Lapsemme ry 2022. Viitattu 21.4.2022 <https://www.yhteisetlapsemme.fi/>

Julkaisemattomat lähteet

Adoptiovanhempi, Haastattelu 4.2021.

Asiantuntija1, Friman, N. Haastattelu 17.2.2021.

Asiantuntija2, Kaivosoja-Jukkola, L. 2021. Haastattelu 26.05.2021.

Friman, N. Adoptiolapsen kielenkehitys 2021. Edukettu- koulutus

Kuviot

Kuvio 1: Kansainvälisesti adoptoidun lapsen kielenkehityksen erityispiirteet verrattuna syntyperäiseen kielenpuhujaan.....	35
Kuvio 2: Kirjallisuudessa esiin nousseet kansainvälisesti adoptoitujen lasten kieltä tukevat menetelmät.....	36
Kuvio 3: Haastatteluissa esille nousseet kansainvälisesti adoptoitujen lasten kielen kehitystä tukevat menetelmät.....	37
Liite 1: Haastattelukysymykset.....	45

Liite 1: Haastattelukysymykset:

1. Mitkä ovat kansainvälisesti adoptoitujen lasten kielenkehityksen erityispiirteitä (verrattuna syntyperäiseen kielenpuhujaan)?
2. Millaisilla menetelmillä voidaan tukea kansainvälisesti adoptoitujen lasten kielenkehitystä kotona sekä varhaiskasvatuksessa?
3. Onko sinun omien kokemustesi perusteella varhaiskasvatuksen henkilöstöllä tarpeeksi tietotaitoa adoptiolapsiin liittyen? Miksi?
4. Pitäisikö kaksikielisessä perheessä valita vain yksi kieli, mikäli lapsella on kielenkehityksen viivettä?